

شرابی نگاہوں

امرتا پریتم

الذوق
السوي

شرابي نكاهون

(ناول)

اسرنا هریت

قیمت ۷ روپي

رابيل پبليڪيشن جو ڪتاب نمبر ۱۹

سال :- جون ۱۹۸۴ع
تعداد :- ۵۰ هزار
ليکڪ :- امرتا پريتم
ترجمو :- هوندراج بلواڻي
ڇپائيندڙ :- رابيل پبليڪيشن لاڙڪاڻو
ڇپيندڙ :- نيرنگ پرنٽنگ پريس ريشم گلي حيدرآباد

ملڻ جو هنڌ
رابيل ڪتاب گهر
لڳ مهراڻ هوٽل لاڙڪاڻو.

— يا —

- () مڪتبه اسحاقيم جهونا مارڪيٽ ڪراچي فون: ۲۳۰۲۰۰
برانچ :- اردو بازار ڪراچي
() جبران لميٽيڊ ۹۳-لبرٽي مارڪيٽ حيدرآباد فون ۳۴۷۶۰
() ادبيات تڪ ڇاڙهي حيدرآباد سنڌ.

امرتا جون لکڻيون

امرتا جيڪا هڪ شاعر، ڪهاڻيڪار ۽ ناول نگار آهي انهن چند ليکڪائن ۾ شمار ڪئي وڃي ٿي جنهن جون لکڻيون عواميت حاصل ڪري چڪيون آهن ۽ ان جو هر ڪتاب چاهه سان پڙهيو وڃي ٿو.

امرتا جنهن جو اصل نالو ”امرت ڪور“ آهي، تقريباً ۴۵ سالن کان مسلسل لکندي پئي اچي. هن مهل تائين هن جا ڪيترائي ڪتاب شايع ٿي چڪا آهن پر سندس لکڻين مان پهريون شاعري جو گهڻو ”امرت لهران“ سندس سورنهن سالن جي ڄمار ۾، شايع ٿيو. پنجابي جي سندر ۽ مٿڙين لکڻين جي هيءَ ليکڪا ۳۱ - آگسٽ ۱۹۱۹ع ۾ گوجرانوالا ۾ ڄائي. سندس ڪيتريون لکڻيون سنڌي، اردو ۽ انگريزي ۾ ترجمو ٿي چڪيون آهن.

سندس والد گياني ڪرتار سنگهه هٿڪاري پڻ هندي جو مشهور شاعر ۽ عالم هو. جنهن جي تربيت ۾ ئي هن لکڻ شروع ڪيو.

امرتا ڪيترا ورهيه آل انڊيا رڊيو تان پروگرام پيش ڪندي رهي. ۽ اڄڪلهه دهليءَ ۾ رهي ٿي. امرتا پنهنجي لکڻين ۾ عورت جي مظلوم روپ

کي اجاگر ڪيو آهي. ۽ هن ناول ۾ پڻ هڪ اهڙي عورت ايڪتا جو ذڪر آهي جيڪا شادي ڪندي به غير شادي شده آهي ۽ ان عورت جي پيڙا جيڪا هن پوڳي آهي جو تفصيلي ذڪر ڪيو آهي.

راييل پبليڪيشن پاران امرتا پريتم جو ٻيو ڊڪتاب آهي. هن کان اڳ اسين ”همسفر“ چپرايو هيوسين. اسين چاهيون ٿا ته سنڌي زبان وٽ ۾ وڌ ناول هجن جيئن ناولن کوٽ جو پوراڻو ٿي سگهي. جيئن ته هتي ناول گهٽ لکيا وڃن ٿا ان ڪري ئي اسان کي ترجمي جو سهارو وٺڻو ٿو پوي.

هن کان اڳ به اسين لکي چڪا آهيون ته اسان جي اشاعتي پروگرام ۾ اڳ شايع ٿيل ناياب ڪتاب شامل آهن ۽ ان ڏس ۾ جيڪو به دوست اسان جي مدد ڪندو اسين سندس ثورائتا رهنداسين.

آخر ۾ سائين هوندراج بلواڻي جا ٿورا.

نظام عباسي

جون ۱۹۸۴ع

شراڻي ننگاهون

(۱)

ايڪتا کي پنهنجو پاڻ هڪ عورت جيان نه، هڪ راه جيان لڳو- راه، جا هميشه هڪ ئي هنڌ بيٺل هوندي آهي، پر پوءِ به هميشه ڪٿان ايندي آهي، هميشه ڪيڏانهن ويندي آهي. ايڪتا جي من جي حالت به هڪ ئي جڳهه تي هئي، پر اها حالت انساني جي ان تاريخ جي پاڻي کان ايندڙ لڳندي هئي، جا اڄ تائين لکي ويئي آهي، ۽ ان تاريخ ڏانهن ويندڙ لڳندي هئي جا اڄ تائين نه لکي ويئي آهي.

۽ ايڪتا جي من جو هڪ حصو اهڙو به هو، جو هميشه لاءِ ڪنوارو رهجي ويو هو، ۽ هڪ حصو اهڙو به هو جو هميشه لاءِ شادي شده ٿي چڪو هو، ڪنوارو ڇو رهجي ويو هو، ۽ شادي ٿيل ڪنهن سان هو، ايڪتا کي بلڪل معلوم نه هو. هن کي صرف حالت جو پتو هو. گذريل ڪيترن سالن کان کيس اهو معلوم ٿي رهيو هو، پر اڄ رتلام اسٽيشن جي پلٽن فارم تي بيٺي کيس اهو معلوم ٿيو ته اها حقيقت آهي. مهوءَ کان بسميءَ ويندي ۽ بمبئيءَ کان مهو ايندي هنکي هميشه رتلام پهچي گاڏي بدلي پوندي هئي. گاڏي بدلائڻ لاءِ

هوءَ هميشه هن پلٽنارم تي ويهندي هئي ۽ پلٽنارم جي ڀرسان ٺهيل هڪ ننڍڙي هوٽل ۾ هوءَ هميشه ڪافيءَ جو پيالو پيئندي هئي.

اڄ جڏهن هوءَ ڪافيءَ جو پيالو پيئڻ لاءِ هوٽل ۾ ويئي، ته جيڪو نئون بئري هن لاءِ ڪافيءَ جو پيالو کڻي اچي رهيو هو، ان جي هٿ مان پيالو ڦري پراڻي بئري ڇيو، ”هن لاءِ ته ڪافي مان ئي تيار ڪري ايندس، ٻيو ڪوئي نٿو آئي سگهي.“ نئين بئري کي شايد ايڪتا جي اميري شڪل ڏسي، عام کان وڌيڪ ”ٽپ“ ملڻ جي آسپاس هئي، هو پراڻي بئري سان وڙهي پيو هو، ۽ پراڻي بئري رعب سان کيس جواب ڏنو هو، ”هيءَ هيٺڙي ننڍڙي پالڪا هئي، تڏهن کان مان ئي کيس ڪافيءَ جو پيالو تيار ڪري ڏيندو رهيو آهيان. هاڻي تون ڪير ڏيندو آهين ڪلهه جو چوڪرو...“

ايڪتا سان ڌيان ڏنو - بئري جي عمر چڙهي چڪي هئي، ايتري جو هو ٿورو ڪپو لڳي رهيو هو. مشڪل سان ڏهن ورهين جو عرصو لنگهي چڪو هو، پر ايڪتا اهڙو چوڪريءَ مان جوان عورت ٿي ويئي هئي، ۽ بئري هڪ جوان ماڻهوءَ مان چڱو بزرگ ٿي ويو هو. ايڪتا هڪ آيو ساهه کنيو.

ايڪتا ڪافي پي ۽ گاڏي بدلائي جڏهن مهوءَ پهتي ته سندس پاڻ استيشن تي وٺڻ ڪونه آيو هو،

پر گهر وڃي پاءُ سان ملي ايڪتا کي ائين لڳو ته هن کي ايڪتا جي اچڻ جو انتظار هو. هونئن ايڪتا کيس اچڻ جي باري ۾ ڪونه لکيو هو.

پاءُ ڪجهه نه پڇيو. ايڪتا کي جيترا به ماڻهو سڃاڻن، سي ايڪتا کان ڪجهه پڇندا آهن، ڇو جو ايڪتا جي ڇوڻ تي آيل جواب سدائين سندس چين جي سڳندت جيان هوندو آهي. خوشبوءِ سنگهي ويندي آهي، جهلي نه ويندي آهي. پنهنجي من کي چاهي هوءَ ڪيترو به پڪوڙي، اها خالي ئي رهيل لڳندي آهي، ۽ هڪ دفعو پڇڻ وارو من خالي رهيل ڏسي حيران ٿي ويندو آهي يا جهنگلائي اٿندو آهي، ان ڪري وري ڪجهه نه پڇندو آهي.

ايڪتا اداس هئي، ان باري ۾ به ڪجهه چئي نٿو سگهجي. تمام خوبصورت عورتن جو روپ اڏامندڙ دڙ وانگر ٿيندو آهي، جو ڏسندڙن جي نظرن ۾ اٽڪي پوندو آهي يا خشڪ مٽيءَ وانگر ٿيندو آهي، جنهنجي ڌارن ۾ ڏسندڙ جي نظر کپي ويندي آهي پر ايڪتا جو روپ شروع کان ئي لسي مٽيءَ وانگر هو. ڏسندڙن جي نظر ان تان ترڪي ويندي هئي. نظر هن کي نه چوريندي هئي پر خود ئي ڪسڪي ڪري دور ٿي ويندي هئي.

دنيا ۾ خوبصورت عورتن جي ڪمي ناهي. ڪيترين

جي ڪنهن انگ جي هڪ خاص اثر کي الڳ ڪري
ڏسي سگهجي ٿو، ايترو جو اهو انگ عورت جي باقي
انگن جي ذڪر جي ضرورت نٿو رهڻ ڏئي. پر ايڪتا
جو هر انگ اهڙو هو جو ڪنهن هڪ انگ جو ذڪر
باقي انگن جي ذڪر جي ضرورت وڌائي ڇڏيندو هو.
انگن جي نوڪن ۽ گولائين کان به الڳ هڪ چيز هئي،
هوءَ ڏسندي هئي ته ڏسڻ وارن کي اهو احساس ٿيندو
هو، ته اهو جو ڪجهه هو ان کان به وڌيڪ چوڻ هئو.

ڪيترا ڏينهن گذري ويا. ڀاءُ ڪجهه نه ڀڄيو، ڀاڻيءَ
به ڪجهه نه ڀڄيو. ماءُ جي جائداد مان ايندڙ آمدني
هن ۽ سندس ڀاءُ لاءِ هميشه اڌو اڌ هوندي هئي.
رقم گهڻي ڪين هئي پر ايڪتا جتي به هوندي هئي.
کيس اتي پهچي ويندي هئي.

ڀاءُ صرف هڪ ڏينهن اهو چيو، ”رگهوءَ جو خط
آيو هو، تنهنجي اچڻ کان ڪجهه ڏينهن اڳ.“ ايڪتا
صرف ”ڇڱو“ چيو ۽ ٻيو ڪجهه نه. اهو اندازو هن پهرين
به لڳايو هو، ڇو ته ڀاءُ سان ملندي ئي پهرين ڏينهن ئي
هن کي لڳو هو، کيس سندس جي اچڻ جو ئي انتظار
هو. خط ۾ ڇا لکيل هوندو، سا ايڪتا کي سڌ هئي.

”ايڪتا ۽ رگهوءَ جي شاديءَ جي ٻنڌڻ جو عرصو
ڏم ورهيه هو. ڏم ورهيه پورا ٿي ويا، هينئر ايڪتا ۽
رگهو ٻئي آزاد آهن.“

اهو مدو ڪيئن گذريو؟ ايڪتا جو خيال هو ته جنهن هيءَ مدو گذاريو آهي، ان کي معلوم آهي ته ڪيئن گذريو. ۽ جنهن کي معلوم ناهي، ان جي لاءِ ڄاڻ ضروري ڪونهي. ان ڪري چاهي پيءُ ۽ پايي ۽ ڪجهه ٻيو ڪونه هو، پر انهن جي اکين ۾ آيل سوال جو به ايڪتا کي جواب نه ڏنو. اهو ايڪتا به مڃيندي هئي ته سندس پيءُ ايڪتا جي دوستن وانگر ۽ پايي ساھيڙين وانگر هئي.

ساھيڙين ۾ ايڪتا جي هڪ پريا جيڪا ايڪتا جي زندگيءَ ۾ هڪ خاص جڳهه رکندي هئي. ٻئي مهو جي هڪ ئي ڪاليج ۾ پڙهيون هيون، ٻنهي جا احساس هڪ جهڙا به هئا ۽ گهرا به، پر هڪ فرق هو. ايڪتا پنهنجي من جي چٽي تي هلندي هئي. ڪا وڏي ۾ وڏي مشڪلات به هن جي لاءِ وڏي ڪانه هوندي هئي. پر پريا خود ئي پنهنجي احساس کان ٻڃي ويندي هئي. هڪ ڀڻ ۽ هڪ مشڪلات هڪ ئي وقت هن جي اندر حرڪت ۾ اچي ويندا هئا، جنهن جو نتيجو اهو نڪرندو هو ته هن جي اندر ۾ ڀڻ ڦهلجي ويندو هو، ٻاهر ڪجهه سميتجي ويندو هو. هوءَ ايڪتا وانگر سوچي به وٺندي هئي پر ايڪتا جيان ڪجهه ڪانه ڪندي هئي. سوچ جي آسپاس ڪا سيمه نه هوندي آهي، پر ڪجهه ڪري سگهن جي آسپاس وڏي سخت سيمه هوندي آهي. ان

ڪري جتي ڪجهه به ڪري سگهڻ جو سوال ايندو هو، اتي هو ۽ ڇپ ڇاپ ٻيهي رهندي هئي. صرف ڏسندي هئي. هڪ طرف ايڪتا جو ڪجهه ڪري گذرندي هئي، ان مان پنهنجي ڪلپنا کي پيار ڪري ان کي پنهنجي زندگيءَ جو حصو بڻائي ڇڏيندي هئي پر ٻيا پنهنجي حقيقت جو ڪجهه حصو جڻ پنهنجي سوچ سان نه. ايڪتا جي سوچ سان حاصل ڪيو هو. ان ڪري هن جي لاءِ ايڪتا جي هستي پنهنجي هستيءَ جيان ضروري ٿي ويئي هئي.

ڪاليج جي ڏينهن ۾ لڳ ڀڳ هڪ ئي وقت ٻريا کي بنگال جي ڪنهن نڪلراءِ چوڌري سان محبت ٿي هئي ۽ ايڪتا جي پنهنجي ذات کان ٻاهر رگهو واليا ساز. ٻريا جو لڳاؤ ڪو ڏڪاڻو نه گولهي سگهيو هو. ۽ هن ڇپ ڇاپ جتي ماءُ پيءُ چيو، شادي ڪري ڇڏي هئي. پر ايڪتا ضد ڪري آخر رگهو واليا سان ئي شادي ڪري ڇڏي. ايڪتا جي من ۾ جيڪو آيو ڪري ڏنائين. ٻريا، جو ڪجهه به من ۾ آيو، دٻائي ويئي. ٻريا کي خط آيو. دهليءَ کان نه، بمبئيءَ کان نه.

سندس مڙس کي بمبئي شهر ايترو پسند آهي جو هن پنهنجي پرڏيڪتس جي لاءِ شهر بدلائي ڇڏيو آهي. هو شهر بدلي تي خوش هئي ته کيس ايڪتا ملي ويندي. پر بمبئيءَ اچي کيس پتو پيو ته ايڪتا بمبئيءَ ۾ نه،

مهو ۾ آهي. ان ڪري هو ڪجهه ڏينهن لاءِ ايڪتا وٽ مهو اچي رهي. خط ۾ صرف پريا جي اچڻ جي خبر هئي ۽ ٻيو ڪجهه نه. ايڪتا سمجهي ٿي سگهي ته بمبئي ۾ اچي جڏهن هن ايڪتا جو پتو لڳايو هوندو ته ان پتي ۾ اگر هن گهڻو ڪجهه ته به ڄاڻو هوندو، ته به ڪجهه ضرور ڄاڻو هوندو.

پريا جڏهن مهو آئي - آئي ماءُ-پيءُ جي گهر هئي، پر آئي صرف ايڪتا سان ملڻ لاءِ هئي. ايڪتا کي ڏسي هن کي لڳو ته ايڪتا جي باري ۾ جو ڪجهه به هن ٻڌو هو ضرور غلط ٻڌو هو. ايڪتا جون اکيون ته اهڙيءَ ئي ريت ڇمڪي رهيون هيون!

جڏهن پريا، ايڪتا جي ڀرسان اڪيلائي ۾ ويٺي ته هن پڇيو - ”ايڪي، تون بمبئي ڪڏهن ٿي هلي؟“
ايڪتا کلي ڏنو - ”جڏهن من چيو ته هن هالنڊس. منهنجي من جي ته توکي خبر آهي، ڪري ته اڄ ئي ڪري، نه ڪري ته ڪڏهن به نه ڪري.“ ايڪتا جا ڪنهن کي ڪجهه پڇڻ جو وجهه نه ڏيندي هئي ۽ جيڪڏهن ڏيندي هئي ته ڪجهه جو پتو نه لڳڻ ڏيندي هئي پر پر وجهه به ڏيندي هئي ته ڪجهه جو پتو به..
”رگهوءَ جو خط ايندو اٿئي؟“

”نه“

”ڀڳلي! بمبئي جهڙي شهر ۾ جوان مڙس کي هيڏا

ڏينهن اڪيلو نه ڇڏڻ گهرجي.“
 ”منهنجي ماءُ زنده هجي ها ته اها به ائين
 چوي ها.“

ايڪتا ڪلندي ويئي. ڪل ڪيترا ڀيرا هن کي ايندي
 به نه هئي، لاچار ڪلندي هئي. ڪل به ۽ روئڻ به. نه
 کيس گهٽيل ڪل پسند هئي، نه گهٽيل روئڻ. ايڪتا ۾
 ڪجهه ان ڇهيو هو جنهن تي نه ڪنهن ساٿ جو اثر
 ٿيندو هو، نه ڪنهن سڀيتا جو. ڀريا ان ڳالهه کي
 ڪيترا ڀيرا هن ريت چوندي هئي ”ايڪي! تو ۾
 ڪجهه اديواسين جهڙو آهي. جهونو پراچين.“ هونئن
 ايڪتا جي ان ڪجهه سان ڀريا کي عشق هو.

ان رات ڀريا ايڪتا وٽ رهي. ٽيون چوٿون حصو
 رات جو هن جي بستري تي ويٺي رهي. رات به دل
 کولي آسمان ۾ تارا وڇائي رکيا هئا، ڀريا جو ڪجهه
 به پڇيو، ايڪتا دل کولي کيس ٻڌائي ڇڏيو.....
 ”ايڪي، تو رگهوءَ سان شادي ڪرڻ لاءِ وڏيون
 تڪليفون ڏنيون هيون.“

”ٽوڙڻ لاءِ به ايتريون ڏنيون آهن. هڪ طرح سان
 وڌيڪ، ڇو جو وقت جي لنڊائيءَ جو فرق آهي. هن
 کي پائڻ لاءِ ٻه سال لڳايا هئا، ڇڏڻ لاءِ ڏهه.“

ڀريا کي شايد پنهنجو پاڻ گهڻو ڪجهه ياد اچي ويو.
 هوءَ چوڻ لڳي. ”ڇڱو، ڏهه سال ئي سهڻن، پير تو

ڏه سال مائي ڪري ته ڏٺو، ان سان گڏ جنهن کي
تو چاهيو.”

”پريا، ڏه سال مان جي نه، جيئن جي ڪوشش
ڪندي رهي آهيان. رگهو سان نه به شادي ڪريان ها
ته پوءِ به ڪوشش ٿي ڪندي رهان ها. شادي سان
ڪوئي فرق نه پيو آهي.“

”جيڪڏهن ڪوئي توکي ڄاڻي ٿو ته مان چئي
سگهان ٿي ته مان توکي سڀني کان وڌيڪ ڄاڻان ٿي.
پر مون کي اهو به پتو آهي ته ڪڏهن ڪڏهن مان
تو کي بلڪل نٿي ڄاڻان.“

”ان ۾ نه ڄاڻڻ جي ٽالھ ڪانهي، پريا. ماڻهو
پهرين ڪنهن سان ملندا آهن، پوءِ شادي ڪندا آهن
پر مون کي ائين لڳندو آهي. رگهو کي مان بعد ۾
ملي هئس، پر منهنجي من جو هڪ حصو پهرين ئي
شادي ڪري چڪو هو.“

”اهو مون کي تو پهرين ڪڏهن به ڪونه ٻڌايو آهي.“
”مون کي خود به پتو نه هو.“

”مان توکي جڏهن به چوندِي هئس ته توکي هري
بيحد پيار ڪندو هو.“

”ڪندو هو پر مان رگهو کي پيار ڪندي هئس.“

”تو کي مستر سين ياد آهي؟“

”ياد آهي.“

”تنهنجو هو بلڪل ديوانو ٿي پيو هو. تڏهن تنهنجو پيءُ زندهه هو. هن تنهنجي پيءُ سان ملي کيس چيو هو ته هو توسان شادي ڪرڻ چاهي ٿو.“

”مان پڻا جي سامهون سندس اهل ڪندي هئس.“

تسار نندي هئس، هو مون کان گهڻو وڏو لڳندو هو، سمجهي نه سگهندي هئس.“

”توڪي ياد آهي ته تون اسان، پنهنجين ساھڙين کي گڏ ڪري سين جي استوديو ۾ هلندي هئين؟“

”هن کي چيڙائڻ لاءِ هو ويچارو ٿوري دير جي لاءِ به استوديو کان ٻاهر ويندو هو ته دروازي تي تختي لڳائي ويندو هو ته هو هيتري بجي کان وٺي هيتري بجي تائين ٻاهر هوندو، ۽ جيڪڏهن ڪوئي غير حاضريءَ ۾ اچي ته ضرور هن جو انتظار ڪري. ان ڪري سان سندس مراد مان ئي هوندي هئس.“

”۽ تون سندس انتظار ڪرڻ بجاءِ، جڏهن هن جي اچڻ جو وقت ٿيندو هو ته ڄاڻي وائي اتان هلي ويندي هئين؟“

”هن کي چيڙائڻ لاءِ.“

”هن جي خالي ڪمري ۾ ويهي، هن جي استودو تي چانهه ٺاهي ۽ اسان سڀني چوڪرين کي پيئاري، هن جي اچڻ کان اول تون هلي ويندي هئين؟“

”ان ڪري ته ٽريل بڪزيل پيالن مان هن کي معلوم

ٿئي ته مان آئي هئس.

”بدقسمت! ان رگهوءَ کان ته تون هنن سين سان

شادي ڪري ها. هو تنهنجو گهڻو قدر ڪري ها.“

”مان سين کي پيار نه ڪندي هئس.“

”پر رگهوءَ ۾ تو چا ڏٺو هو؟“

”مون هينئر ٻڌايو ته منهنجي من جو ڪجهه حصو

پهرين ئي شادي ڪري چڪو هو ۽ رگهوءَ کي مون

بعد ۾ ڏٺو هو.“

”اهو ته ٻڌايو ڪونه ته اهو ڪير هو.“

”ڀڳلي، اهو ته مون کي به معلوم ناهي. اهوئي ته

گولهي رهي هئس. اصل شادي انسان سان ٿئي ٿئي.“

هڪ تصور سان ٿيندي آهي. مون سوچيو هو، رگهوءَ

۾ منهنجو تصور مونکي ملي ويندو ۽ منهنجي من جو

ڪنوارو حصو به هن سان شادي ڪري ويندو....“

”پر اهو ڇا ٿي ويو، ڪيئن ٿي ويو، هينئر ڇا

ٿيندو؟“

”جو ٿي ويو مون ڄاڻي وائي نه ڪيو، پاڻ سان

نيڪ ڪيو هوم.“ ”نيڪ“ نيڪنه ٿئي ته مان ڇا ٿي

ڪري سگهان.“

”تو کي خبر آهي، رگهو خوبصورت مردن مان هو.“

”هاڻي به آهي.“

”هينئر ته خبر ڪجهه گهٽجي ويو آهي.“

شرابي نگاهون

”تو هن کي هنن ڏينهن ۾ ته ڏٺو آهي، سندس جواني چڻ وري واپس موٽي آئي آهي.“

”تو کان وچڙجي جواني ايندس يا ٻڌايو؟“

”وچڙجي جواني ايندس، نه وچڙجي ها ته ٻڌايو اچي وڃيس ها.“

”پر هو توسان گڏ خوش نظر ايندو هو.“

”ان خوشيءَ جي قيمت مان چڪائيندي رهندي هيس. پر اڄڪلهه هو خوش نه هو ڇو جو وڌيڪ قيمت چڪاڻڻ کان مون انڪار ڪري ڇڏيو هو.“

”مونکي تنهنجون پروليون سمجه ۾ نه آيون؟“

”پرولي ڪائي ناهي، ڀريا، توکي چڱيءَ طرح معلوم آهي ته رگهوءَ کي سال ۾ هڪ اڌ دفعو ڪنهن ڇوڪريءَ سان عشق ٿي ويندو هو.“

”پر تون پهرين ان ڳالهه کي کلي ٿاري ڇڏيندي“

”هئينءَ، تون ان کي عشق نه، خفت چوندي هئين.“

”هينئر هن دفعي خفت نه، عشق چوڻ چاهيان ٿي.“

”هينئر هن کي وري....“

”هن جو خيال آهي ته هن دفعي هو بلڪل سڀڻس آهي.“

”ٿوڙ سڀڻس هوندو، هو ٿي ٿي نٿو سگهي.“

”ته به ٿيڻ جو موقعو ته هن وٽ هئڻ گهرجي.“

جهڙيءَ ريت هو پهرين هميشه چونڊو رهيو آهي ته هن جو مستقبل تمام وڏو ٿي سگهيو پيو، پر مون سان جلدي شادي ڪرڻ سبب هن وٽ وڌيڪ تعليم جو موقعو ئي نه رهيو.

”شادي جي لاءِ هن خود ٽڪڙ ڪٽي هئي، مونکي ڇا خبر ڪانهي.“

”ڪٿي هٿاڻين سو هو به ڄاڻي ٿو، پر شاديءَ جي هڪ گهڙي گذرندي ئي هو چوڻ لڳو هو۔“ آءُ هٽڊ ٿو مٿريو ”اها ”هٽڊ“ واري ڳالهه جيتري دير سهندي رهي آهيان، اهو هينئر پنهنجو به ايمان ٿو لڳي ۽ هن جو به. مان صرف پنهنجو نه، هن جو به ايمان نٿي ڪرڻ چاهيان. مون هن جي زندگيءَ ۾ داخل ٿي هن جو هڪ موقعو گم ٿيڻ ڏٺو. تمام وڏي ڪٽرئڙ ٺاهڻ جو. هينئر هي پيو موقعو آهي هن جي لاءِ۔ پيار ڪرڻ جو. مان نٿي چاهيان ته هو منهنجي لاءِ اهو موقعو به وڃائي ڇڏي.“

”پر ايڪي! هاڻ تون ڇا ڪندين؟“

ايڪتا اڃا تائين ڳالههون ڪري رهي هئي، نه کلي ڪري نه روئي ڪري پر پريا جي هن سوال تي ايڪتا کي ڪل اچي ويئي.

”اها ڪلڻ جي ڳالهه آهي؟“ پريا روئڻهارڪي

ٿي چيو.

”پاڻي هي وقت بيڪار بيهي ڇا ٿو ڪري، ڪجهه

ڪم ان کي به سونپڻ گهرجي. ان کي مون لاءِ جيڪي ڪرڻو هوندو ڪري ڇڏيندو.

”وقت ڪنهن جو ڪجهه نٿو ڪري،“ ڀريا چڻ اداس ٿيندي ويئي. هن وقت شايد کيس ايڪتا نه، پنهنجو پاڻ ياد اچي رهيو هو.

”هري اڄڪلهه ڪٿي آهي؟“ ڀريا ڪجهه سوچي چيو.

”خير ناهي“

”هينئر به هري جڏهن ياد ايندو آهي منهنجي دل کي ڪجهه ٿيڻ لڳندو آهي.“

”ڪمبخت پنهنجو پاڻ تباهه ڪري ڇڏيو.“

”ان ۾ توکي ڪڏهن پنهنجو قصور نٿو لڳي؟“

”نه، ان ۾ منهنجنجو ڪو قصور نه هو.“

”هو توکي نچاڻان ڪيترو پيار ڪندو هو! هونئن دوست رگهوءَ جو هو.“

”ٻئي هڪ ئي وقت منهنجا واقف ٿيا هئا.“

”ڀڳلي، هن طرف تو نظر ڪٿي به نه نهاريو!“

”ان وقت رگهوءَ کان سواءِ ڪجهه نظر به ڪونه

ايندو هو.“

”هن چاهي وري پنهنجي واتان ڪڏهن ڪجهه نه

چيو، پر هميشه هڪ پاڇي جيان توسان گڏ رهيو.“

”هو منهنجو عشق نه هو، منهنجو حوصلو ضرور

هو. شاديء بعد جڏهن رگهوءَ گهڻو تنگ ڪرڻ شروع ڪيو، هو چپ چاپ ايندو ۽ ان ريت ڏسي هليو ويندو هو جو مون ۾ کلي ڪري ڳوڙهن کي پيئڻ جي همت اچي ويندي هئي.

”ڪڏهن ڪجهه چوندو نه هئي؟“

”نه ٿي پيرا ائين اوس چيو هو.“ ”پايي، مان توکي روئيندو نٿو ڏسي سگهان، ڪڏهن به اهو نه سوچڻ ته تون هن دنيا ۾ اڪيلي آهين. مان هميشه توسان گڏ آهيان. جيڪو ڪم ڪرڻو هجيئي، ڪري ڇڏج.“

”جيڪو فيصلو تو اڄ ڪيو آهي، تڏهن ڪرين ها، جيڪڏهن توکي رگهوءَ کان وڇڙجڻو ئي هو....“

”فيصلا وقت تي ٿيندا آهن پرڻا! وقت کان پهرين نه.“

”هينئر هو ڪٿي آهي؟“

”توکي پتو آهي ته هن شراب به پيئڻ شروع ڪيو هو. غلط عورتن ڏانهن وڃڻ به....“

”ان ۾ هن جو گهڻو قصور ناهي، اڪي! ڪوئي سهي ته آخر ڪيسين سهي.“

”مان قصور جي ڳالهه نٿي ڪريان. اها ڳالهه ٿي ڪريان ته هو بيمار رهڻ لڳو هو. شهر ڇڏي هليو ويو هو، خبر ناهي ڪيڏانهن مون کي اها به سڌ ڪانهي ته اڃا تائين هو زندهه به آهي يا نه.“

”اهو سڄو تنهنجو قصور آهي.“

”منهنجو قصور ڇو؟“

”هو توکي پيار ڪندو هو.“

”ان حساب سان هيٺ ڇيڪڏهن منهنجي اهڙي حالت ٿي وڃي ته اهو سڄو قصور رگهوءَ جو ٿيندو؟“

”ها، سڄو قصور رگهوءَ جو ٿيندو.“

”ان ۾ هن جو ڪهڙو قصور آهي. مان ساڻس پيار ڪندي هيس ان ڪري مان ڏوهي آهيان.“

”پر هو به توکي پيار ڪندو هو، ڪجهه ڏينهن نه تو جيءُ ڏنو هوندو.“

”جيتري قدر ياد آهي، مون به ڏينهن جيءُ ڏنو هو، جنهن کي سڄ پڇ جيئڻ چوندا آهن.“

”ڪڏهن؟“

”تو کي خبر آهي شادي کان اڳ رگهوءَ سڀني کان چوريءَ مون سان ملڻ لاءِ ايندو هو؟“

”مون کي سڀ ڪجهه ياد آهي.“

”هڪ رات پيا کان چوريءَ ... تڏهن پيا هئو- هو مون کي هڪ فلم ڏيکارڻ وٺي ويو هو. منهنجي پايءَ تڏهن منهنجي مدد ڪئي هئي. هن چيو هو ته اسين جڏهن فلم تان واپس اينداسين، هو ڏيري دروازي جي ڪنڊي کولي ڇڏيندي. پيا کي پتو نه پوندو.“

”مون کي ياد آهي، توهان ٻئي جڏهن آڏيءَ رات

واپس آيا هئا، تڏهن پاييءَ کي انتظار ڪندي ڪندي
ننڊ اچي ويئي هئي. صبح ٿيڻ تي هو. جڏهن هو
گهٻرائجي جاڳي هئي ۽ هن ڪندي کولي هئي، توهان
پئي سرديءَ ۾ ان رات دروازي جي پرسان ويهي
رهيا هئا.

”بس. ان رات ئي جيءَ ڪري ڏنو هوم. رگهوءَ
پنهنجو ڪوٽ نه صرف مون کي پهرايو هو، ٻانهن جو
هڪ آکيڙو بڻائي مون کي ان ۾ ويهاري ڇڏيو هو....
۽ هڪ رات ٻي هئي، اها به شاديءَ کان، پهرين، ڏياريءَ
جي رات. ٻياڪي رگهو بلڪل پسند نه هو، ان ڪري
هو گهر ۾ اچي نه سگهندو هو. مان ساري رات گهر
جي ديوارن تي ڏيئا جلائيندي رهيس ۽ رگهو گهر کان
ٿورو دور سامهون رستي تي گهمندو رهيو. مان کيس
رستي تي گهمندو ڏسندي رهيس. هو مون کي وري وري
ڏيئا جلائيندي ڏسندو رهيو. تمام اونداھي رات هئي،
پر اسان ٻنهي جي وچ ۾ ان رات گهڻن ئي ڏيئڻ جي
قابليت هئي. هڪ مون ان رات جي ڪري.....“ اهي
لفظ اڃا ايڪتا جي وات ۾ هئا ته هن جي اهڙو روئڻ
نڪتو جنهنجو ڪوئي بند نه هو.

پريا کان ايڪتا جي ڪل نه سمجهي ويندي هئي پر
هيءَ ته ايڪتا جو روئڻ هو. پريا کي ايڪتا جي اها
ڪل به ياد اچي ويئي هئي جا هن هڪ دفعو ڪاڳالهه

ٻڌائيندي ايڪتا جي چھري تي ڏٺي هئي. ايڪتا جي پيءُ کي تن ڏينهن ۾ اسپتال ۾ نئين نئين نوڪري ملي هئي، کيس رات جو اسپتال ۾ رهڻو پوندو هو. رهڻ لاءِ هڪ ڪمرو مليل هو، پورو ڪوارٽر نه. ان ڪري ايڪتا ٻاهر هڪ ڪمرو مسواڙ تي وٺي الڳ رهندي هئي. موڪل جي ڏينهن اتي رگهو ايندو هو. هڪ رات رگهوءَ جي طبيعت نيڪ ڪانه هئي پر هن جو رات پنهنجي ڪمري ۾ رهڻ ضروري هو، انڪري ان رات ايڪتا سندس ڪمري ۾ رهي هئي. اسپتال مان فون آيو هو ۽ رگهوءَ کي ان حالت ۾ به ڪجهه دير جي لاءِ اسپتال وڃڻو پيو هو. ڪمري ۾ ايڪتا اڪيلي هئي. فون آيو. ڪنهن چوڪريءَ جو آواز هو. ”رگهو، آءٌ سپوزيو آر فري ٿو نائيت. مي آءٌ ڪم؟“ (رگهو، مان سمجهان ٿي، تون اڄوڪي رات فري آهين. مان اڃان؟) ايڪتا فون ٻڌي رهي هئي ۽ پوءِ هن ڪلهندي ڪلهندي چيو هو. ”آءٌ سپوز هي از نات فري ٿو نائيت. آءٌ ائم هيئر، هز وائف.“ (مان سمجهان ٿي ته اڄوڪي رات هو فري ڪونهي. مان هت آهيان، هن جي زال.) اها ڳالهه ايڪتا رگهوءَ کي نه ٻڌائي هئي، پر رگهوءَ کي ان چوڪريءَ وٽان پتو پئجي چڪو هو. هو سمجهي نه ٿي سگهيو ته هو ڇا ڪري، پر ايڪتا ڪلهندي رهي هئي. ۽ اڄ پريا پريشان هئي ته ايڪتا ڇا هن طرح کلي سگهندي هئي، سا هن طرح روئي به سگهي ٿي؟

”خبر ناهي ڪڏهن مون کي ڇا ٿي ويندو آهي.“
ايڪتا تمام گهڻي دير بعد پاڻ کي سنڀاليندي چيو -
”مون هن پيري جڏهن مهر ايندي رتلام ۾ گاڏي بدلي
هئي، اتي مون ڪافي پيتي هئي. هميشه پيئندي آهيان.
اتي هڪ بئرو آهي، گهڻي پيار سان هو مون لاءِ ڪافيءَ
جو پيالو ٺاهي ايندو آهي. ان ڏينهن ڪوئي نئون بئرو
آڻڻ لڳو ته هن سان وڙهي پيو. مون کي ياد آيو -
پهرئين پيري جڏهن مان اڪيلي بمبئي ويئي هئس،
رگهوءَ کي اهو چوڻ لاءِ ته جيڪڏهن هو مون سان
شادي ڪرڻ چاهي ٿو ته هيئر جلدي ڪري. نه ته
منهنجو ڀڄا زبردستي ڪنهن سان منهنجي شادي ڪرائي
ڇڏيندو، ته مون رتلام گاڏي بدليندي پهريون دفعو
ان بئري جي هٿن جي ڪافي پيتي هئي. بعد ۾ ڏهن
سالن ۾ ڪئين ڀيرا اتان لنگهيس. هن پيري هو نئين
بئري کي چئي رهيو هو، ”هيءَ هيٺڙي ٺٺڙي ٻالڪا
هئي، تڏهن کان مان ئي کيس ڪافيءَ جو پيالو تيار
ڪري ڏيندو آهيان. هاڻي تون ڪير ٿيندو آهين. ڪلهه
جو ڇوڪرو...!“ گهڻا ڀيرا اهي ننڍيون ننڍيون ڳالهيون
تمام وڏيون لڳنديون آهن ڀريا! مان وڏين ڳالهين کي
اورانگهي ويندي آهيان، گهڻا ڀيرا اهي ننڍيون ڳالهيون
اورانگهي نه سگهندي آهيان. رگهوءَ وٽ ويئي هئس،
انهيءَ بئري جي هٿان ڪافيءَ جو پيالو پسي ڪري.
رگهوءَ سان سڀ ڪجهه چڪائي اچي رهي آهيان، تڏهن

سال گذري ويا پر هو بئرو اتي بينو هو مون کي ڪافيءَ جو پيالو ڏيڻ لاءِ۔ ان ڏينهن، پريا۔ ان ڏينهن مونکي پتو نه پئجي رهيو هو ته ڪهڙي چيز قائم آهي؟ جيڪي اسان جا ڪجهه نه آهن، اهي قائم آهن ۽ جيڪي سڀ ڪجهه آهن، اهي قائم ناهن۔ ان ڏينهن مونکي پتو پيو هو، پورو پتو ته منهنجي من جو ڪجهه حصو ڪنوارو رهجي ويو آهي ۽ ڪجهه حصو هميشه لاءِ شادي ڪري چڪو آهي۔ رگهوءَ سان منهنجي شاديءَ جو ان ڳالهه سان ڪوئي تعلق ڪونهي۔ شادي به هڪ حادثو هئي، طلاق به هڪ حادثو ٿيندو۔ جو حصو منهنجي من ۾ ڪنوارو آهي، اهو هينئر به ڪنوارو آهي، جو حصو شادي ٿي چڪو آهي، اهو هينئر به شادي ٿيل آهي۔ صرف اهو پتو ڪونهي ته جو ڪنوارو آهي اهو ڪنوارو چو رهجي ويو آهي ۽ جو شادي ٿي چڪو آهي اهو ڪنهن سان شادي ٿيل آهي...

(۲)

ماني ڪاڻڻ جو وقت ٿي ويو هو ۽ ايڪتا جو ڀاءُ اروڻ ايڪتا جي ڪمري ۾ کيس سڏڻ آيو هو۔ ايڪتا جي پاپيءَ ٻڌايو هو ته هوءَ منجهند کان پنهنجي ڪمري ۾ هئي۔ ڪمري کان ٻاهر ڪانه آئي هئي۔ ڪيترن ڏينهن کان اروڻ کي ڊپ هو ته ايڪتا پنهنجي من جي اداسي

کي جيئن دٻائي رکيو آهي، هڪ ڏينهن اها اداسي ٿئي
 ٻاهر نڪرندي. هن ڪجهه گهٻرائجي ايڪتا جي ڪمري
 ۾ هوريان هوريان پير رکيو هو پر سامهون هڪ وڏي
 موڙي تي ايڪتا ويهي کلي رهي هئي. اروڻ جا ٻئي
 ٻار ايڪتا جي ساڄي-کڀي ويٺا هئا. ڪمري ۾ چيزن
 جي جڻ هڪ نمائش لڳل هئي.

اروڻ پڇيو، ”هيءَ ساري نمائش اڄ ڇا جي لڳل
 آهي؟“

”اروڻ توکي ياد آهي جڏهن اسين ننڍڙا هئاسين ته
 هن آلم لاءِ ڏاڍو لڙيا هئاسين؟“

”مميءَ اهو توکي ڏنو هو. فيصلو تنهنجي حق ۾
 ٿيو هو.“

”پر ان جي بدلي مميءَ توکي نئون رڌڪيٽ وڏي
 ڏنو هو.“

”رڌڪيٽ ته هونئن به وڏي ڏيڻو هوس پر نالو ٿيو
 ته رڌڪيٽ مون هن جي بدلي مليو هو.“

”ان ڪري توکي چيڙائڻ لاءِ مون اهو سالن تائين
 سانڍي رکيو هو.“

”تون هرڪا چيز ائين ئي سنڀاليندي هئينءَ ڇڻ
 ڪنهن ڏينهن سڀني چيزن جي تواريخ لکڻي هجڻي.
 سڀني جا خط به تو وٽ ضرور سانڍيل هوندا، خاص
 ڪري رگهوءَ جا هو ڇاهي نوڪر جي هٿ ايترو ئي
 لکي موڪليندو هو ته هو اڄ دير سان گاتوڪاڻڻ ايندو،

شرابي نگاهون

تون اها چٽڪي به سنڀالي رکندي هئينءَ. ”اروڻ کي رگهوءَ جي خطن جي ڳالهه ڪندي لڳو ته ايڪتا کي خوشمزاج ڏسي کيس رگهوءَ جي ڳالهه نه ڪرڻ ڪپندي هئي. پر ڳالهه هن جي وات مان نڪري چڪي هئي، هو چڻ چپ ٿي ويو. ايڪتا جي خوشنهميءَ ۾ ڪو فرق نه پيو. چوڻ لڳي....

”تو کي هو بنگالي آرٽسٽ ياد آهي. مسٽر سين؟“
”ياد آهي.“

”هڪ ڀيري تنهنجي ڪمري ويهي چانهه پيئندي هن منهنجو اسڪيچ تيار ڪيو هو. مون اسڪيچ ڏسي چيو هو- (هاريل)“

”(هاريل) ته ٿيڻو ٿي هو. تون اسڪيچ تيار ڪرائڻ وقت پنهنجي شڪل خواهه ڪيو هو. بگاڙي رهي هئي.“

”کيس تنگ ڪري رهي هيس، پر اهو هاريل اسڪيچ اڃا تائين مونوت سنڀالي رکيل آهي. ڏس!“
”هونئن هو آرٽسٽ تمام سٺو هو. تڏهن مشهور ڪرندو هو. پر اڄ تمام وڏو آرٽسٽ مڃيو ويندو آهي.“
”مون کي خبر آهي. توکي مليو آهي ڪڏهن؟“

”مون توکي هڪ ڀيري ٻڌايو هو- مليو هو، پر سڃاڻڻ ڪان ٻاهر هو. پنجن سالن ۾ ٽي سئو عمر ويهه سال وڌيل پئي لڳي.“

”مون کي خبر آهي، پر مان پڇي رهي آهيان- انڪانپوءِ؟“

”نه، ان کان پوءِ نه مليو آهي. ٻڌو آهي هيئنئر هن گذريل سال شايد شادي ڪري ڇڏي آهي.“

”شايد شادي جو مطلب؟ سڌيءَ طرح ڇڻ، شادي ڪري ڇڏي اٿائين.“

”خبر ناهي شادي آهي، ڇا آهي، بلڪل عجيب ڍنگه سان زندگي جيئن لڳو هو. توکي معلوم آهي ڪجهه سال اڳ هو پئرس ۾ ويو هو. هن خود ئي مونکي گهڻو ڪجهه ٻڌايو هو پر مون اهڙو توکي نه ٻڌايو هو.“

”ڇو؟“

”ائين ئي ويڇاري ”لور جي اميج“ تنهنجي من مان نڪتي پوي ها.“

”منهنجي من ڪا ”اميج“ (تصوير) آهي ئي نه.“

”ڪا اميج هو ويڇارو ٻڌڻ ته چاهي پيو. توکي به جڏهن هڪ دفعو بعد ۾ مليو هو، توکي ڇڻي رهيو هو ته توکي جيڪڏهن رگهوءَ کان طلاق وٺڻو هجي ته مون کي ضرور ٻڌائج.“

ايڪتا ڪلي ڪلي ڄڻ بيٺي ٿي ويئي ۽ چوڻ لڳي.

”ان ڳالهه کي به پنج سال ٿي ويا هوندا. تڏهن مان بلڪل ڪانه سوچيندي هيس ته مان هڪ ڏينهن رگهوءَ کان طلاق وٺنديس. نه ته کيس ڇڻي ڇڏيان ها، ڇڻو انتظار ڪج.“

ايڪتا جڏهن کان آئي هئي هن پاءُ سان اها ڳالهه

ڪانه ڪمي هئي. اڃا چانڪ ڪيائين، پر ايتري سادگيءَ سان، چڻ اها ڪا وڏي ڳالهه نه هجي. ۽ پوءِ ڪلندي ڪلندي افسوس سان چوڻ لڳي - ”ويچاري نو سال انتظار ڪيو، هڪ سال اڃا به ڪري ها. ڏهين سال تي اچي هارائي وينو.“

اروڻ به گنپيرتا جي بارڪي هڪو رکڻ لاءِ چيو - هينئر خط لکڻ ڪيس؟ جي پرهينءَ تائين هو پنهنجي بنگال جي طلاق نه ڏيئي آيو تڏهن ڇڻج.“

”خط لکڻو هوندو ته مان خود لکندس، ايتري احسان جو ضرور ڪونهي. نوان حساب ڪتاب پوءِ شروع ڪندس، پهرين پهريان چڪائي وٺان.“

(۳)

سهو وارو گهر ايڪتا ۽ سندس ڀاءُ اروڻ کي ورهاست ۾ مليو هو. بڻايو به ڪجهه ان خيال کان ويٺو هو. جڏهن بامبي ويندي هئي ته پنهنجي حصي مان هڪ ڪمرو بند ڪري ويندي هئي، باقي به ڪمرا کليا رهي ويندي هئي. انهن ٻنهي ڪمرن مان هڪ ۾ اروڻ پنهنجو دفتر بنايو هو، هڪ ائين ئي خالي رهندو هو. ڪنهن آئي وڃي لاءِ. ايڪتا جي ننڍڙي لئبرري به هن ڪمري ۾ هئي. اڃا ايڪتا جڏهن ڪو ڪتاب کڻڻ لاءِ هن ڪمري ۾ آئي ته هن جي پايي به اتي ويٺي هئي.

ڪا عورت ساڻس ملڻ آئي هئي، هن سان ڳالهائڻ
ڪرڻ لاءِ اتي ويئي هئي.

”ايڪي، تو سڃاتو ڪانه ڇاچي جگيندر ڪورڪي؟“
پاڻيءَ الماريءَ مان ڪتاب ڪڍندڙ ايڪتا کي چيو.
”ڇاچي جگيندر ڪور؟“

”گهڻا سال اڳ اسان جي پاڙي ۾ رهندي هئي -
پوءِ هنن جي بدلي دهليءَ ٿي وئي هئي - توکي ياد
آهي نه؟ هينئر هي وري واپس مهو اچي ويا آهن.“
”اوه ڇاچي! هينئر سڃاتم.“

”مان چوندي ڪانه هيس ڏيءَ ته منهنجي ته شڪل
ٿي بدليجي ويئي آهي.“

”ڇا ٿيو ڇاچي، توکي دهليءَ جو پاڻي نه وڻيو ڇا،“
”هي مرد، جڏهن پاڻي وڻين تڏهن اچن....“

”سچ ٻڌاءِ ڇاچي، ڇاچاجيءَ جي ايتري همٿ ٿي
جو هو....“

”ڪجهه نه ٻڃ ڏيءَ! مان جي روئي ٽوڻي بدلي
نه ڪرايان ها ته تنهنجي ڇاچي کان هٿ ٽوڻي ويهان ها.“
”پر ڇاچي! تون سندس روز جو حساب ڪتاب
پورو رکين ها نه!“

”تون ئي مون سان مذاق ڪندي هئين ته مان
تنهنجي ڇاچي جي پگهار جو پئسو پئسو به لسڪي ٿي
رکان ۽—“

”سندس وقت جو به ته ڪٿي بيٺو ڪٿي ويٺو،

شراپي نگاهون

ڪنهن سان گڏ دفتر ۾ ڳالهه ڪيائين، ڪنهن سان گڏ رستي ۾، تڏهن ته مون تنهنجو نالو لال وهي رکيو هو.“
 ”اڙي ڌيءَ! مان اها ڳالهه وهي نه رکان ها ته تنهنجي چاچي اڄ تائين کڏو ئي ختم ڪري سونگي ڏيکاريو هجي ها.“

”چاچي، تون ڏاڍي سٺائين آهين. مان ته هميشه تنهنجو مثال ڏيندي آهيان.“ پاپي ۽ پهرين جگيندر ڪور کي ڏٺو، وري اکيون چورائي ايڪتا طرف ڏسي کلي پيئي.
 ”پاپي، تو چاچي ۽ جو مثال ڏيڻ شروع ڪيو آهي ته مان چاچي ۽ جو نالو لال وهي ۽ مان بدلائي روشن منارو رکان ٿي- چاچي روشن منارو.“

”تون مذاق ٿي ڪرين ڌيءَ! پر تون ڳالهه ٻڌين ته سچ پچ سمجهڻ جو ڳي ڳالهه آهي. مون جهڙيون عورتون گندي جون پڪيون هجن ته گهر وسندا آهن.“
 ”ڇڱو چاچي! سمجهاءُ“ ايڪتا کلي ڪري پاپي ۽ طرف ڏٺو ۽ پوءِ هڪ اونچو موڙو سيري چاچي جگيندر ڪور جي ڀرسان اچي ويئي.

”تو کي خبر آهي ته مون شرع کان ئي تنهنجي چاچي جو لغام ذرا ڇڪي رکيو هو. دهليءَ بدلي ڇا ٿي، لڳو لغام ڍلو ڪرائڻ، ته منهنجي اڄ دفتر ۾ ڊيوٽي آهي ته مان ولائٽ مان آيل ميم صاحب کي آگري جو تاج محل ڏيکاري اچان.“

”سرڪاري ڊيوٽيون ائين ٿينديون آهن ڇاچي!
پرديسي مهمان جڏهن ايندا آهن. پر اهي صرف ميهون
نه پر صاحب به ٿيندا آهن.“

”تون کلي رهين آهين. مون کي پتو آهي صاحب
به ٿيندا آهن پر هي اسان جا ماڻهو ميمن سان ڳالهيون
ڪري ڏاڍو خوش ٿيندا آهن. پهرين ته مان چپ رهيس
ته نوڪريءَ جو معاملو آهي.“

”ته ڇا نوڪريءَ جو معاملو نه هو.“

”هئو ته نوڪريءَ جو ئي معاملو، پر اهڙي نوڪري
مون کي ڇا ڪرڻي هئي جو مردئي گم ٿي وڃي. جڏهن
اچڻ تي ڪوٽ سنگهان يا رومال ته ان مان عطر جي
خوشبوءِ ايندي هئي.“

”ڪنهن پنهنجي ديس جي سوغات ڏني هوندس.“

”ها، ها پهرين ڏينهن عطر سنگهاڀائون، ٻئي ڏينهن...“

”ٻئي ڏينهن ڪلورو فارم....“ ايڪتا تهڪ ڏيئي
ڪلڻ لڳي.

”اهو به ڪلورو فارم ئي ٿيندو آهي ٽيءَ، مردن
کي پوءِ سڌ ٻڌ نه رهندي آهي. ٻي ڪا هجي ها ته
مرد هٿان وڃائي ڇڏي ها. هڪ ڏينهن مون تنهنجي
ڇاچي جو ڪوٽ سنگهيو، ان جي کيسن کي به سنگهيو.
مان مري ويس! سگريٽ جي بانس آڻي. هن ڏاڍو ئي
ڇيو ته هڪ صاحب دهليءَ مان ويندي سگريٽ خريد

ڪيا هئا، سندس ڪيسي ۾ سڀ پاڪيت نه ٿي آيا ان ڪري به پاڪيت هن منهنجي ڪيسي ۾ رکي ڇڏيا هئا پر مون هن جي هڪ به نه ٻڌي. هن کي ڇا هو، هو ته نوڙي ٽوڙائڻ آيو هو.“

”سو ڇاچي نوڙي! پوءِ ڇا ٿيو؟“

”تون ڇاهي مون کي نوڙي ڪري سڏين، ڇاهي ڇاچي لال وهي، پر هيءَ صلاح توکي ڪم ايندي. ياد رکڻ.“

”مان ته شايد ٻئي جنم ۾ به ياد ڪندس ڇاچي، پر ڇاڇو ته ويچارو هن جنم ۾ ياد ڪندو هوندو. سچ ڇاچي، غصو نه ڪجانءِ....“

”مونکي خبر آهي تنهنجو سپاءُ کلڻ-ڪيڏڻ جو آهي، تنهنجي ڳالهه تي مان غصو نه ڪندي آهيان. هونئن سياڻن جو چيو ۽ اُورن جو کاتو...“

”سچ ڇاچي، تون اُورن جو آچار ڏاڍو سٺو وجهندي هئئينءِ. اهو تنهنجو اڌ پهاڪو مون کي پسند آهي، ڇڱو اڌو اڌ ڪر. سياڻن جو چيو تنهنجي لاءِ، اُورن جو آچار منهنجي لاءِ.“

”جهڙي چنگاري! ڳالهين سان گهر ٿي پورو ڪري ڇڏين.“

”ڇاچي چنگاريون گهر پورا نه ڪنديون آهن جلائينديون آهن.“

”اهو ته مان توکي ائين ٿي چنگاري چئي وينيس.“

”چنگاري ته مان آهيان چاچي! هونئن ٻين چنگارين جهڙي ناهيان، اهي ته پراون جا گهر جلائينديون آهن. مان....“ ايڪتا پنهنجو پاڻ کي خود ٿي وڃڻ ڪئي چيو ”ڇڻبو ته چاچا جي عهدي سلامت واپس اچي ويا آهن!“

(۴)

اڪيون ڪنهن سوچ ۾ ٻڌل هيون. ايڪتا جڏهن گهر ۾ روئي پڄاڻڻ واري رامپاريءَ کي ڏسندي هئي، هن جون اڪيون اهڙي ئي سوچ ۾ ٻڏي وينديون هيون. رامپاريءَ جا ڪارا وار هن پچندا ڏٺا هئا، وري پڪل وار سفيد ٿيندا ڏٺا هئا. هن جي مرجهايل عمر جي چاچا ۾ وري ٻيون چاچاڻون ملنديون ويون هيون. هن جي جوان ڌيءَ به وڏو ٿي ويئي هئي، وڏو ماءُ وٽ اچي رهڻ لڳي هئي، ۽ ان کان پوءِ وري هن جي نونهن به وڏو ٿي ويئي هئي ۽ هيءُ رامپاري چڻ هڪ جنم ۾ هڪ جنم جون، ٽن جنمن جو وڌاپو کائي رهي هئي.

سٺن ڏينهن ۾ رامپاري ايڪتا جي ماءُ-پيءُ جي مسواڙڻ هئي. مسواڙڻ هينئر به هئي پر سٺن ڏينهن ۾ پهرين هوءَ پنهنجي مڙس جي ڪمائيءَ مان مسواڙ ڏيندي هئي، پوءِ پنهنجي پٽ جي ڪمائيءَ مان. پر

هينئر هوءَ ايڪتا جي ڀاڻيءَ جي گهر ۾ وقت روئي پڄاڻي، ان روئي پڄاڻي جي روپ ۾ مسواڙ چڪائيندي هئي. هن جي نونهن ۽ ڌيءَ ويهي ماڻهن جا ڪپڙا سبنديون هيون. هونئن ڪڏهن رامپاري بيمار هجي ته ان جي بجاءِ انهن ٻنهي مان ڪا روئي پڄاڻي ايندي هئي ۽ نونهن ۽ ڌيءَ جي عمر لڳ ڀڳ هڪ جيڏي هئي ۽ ڪو وقت هو جڏهن ٻنهي جي عمر جو هن رامپاريءَ جي عمر سان فرق نظر ايندو هو پر هينئر ٽيئي چئ هڪ عمر جون ٽي ويون هيون. هنن ٻنهي جي عمر رامپاريءَ جي عمر سان اچي ملي هئي. ورهين جي شڪل ۾ نه - دڪن جي شڪل ۾ - هڪ جهڙي دڪ ۾ شايد شڪليون به هڪجهڙيون ٿي وينديون آهن. ايڪتا هڪ کي ڏسندي هئي ته هوءَ بالڪل ٻي جيان لڳندي هئي. ٻيءَ کي ڏسندي هئي ته هوءَ بالڪل ٽين جيان لڳندي هئي. گهر ۾ هڪ بيمبي هئي، رامپاريءَ جي پوٽي، مشڪل سان ڇهن سالن جي هئي. ايڪتا هن جو ننڍڙو چهرو به ڪيترائي ڀيرا ڏٺو هو ۽ هر دفعي هن کي لڳندو هو ته ننڍڙو چهرو هڪ ڏينهن ۾ هڪ ڏينهن جيترو وڏو نه ٿي سگهيو هو، هڪ ڏينهن ۾ هڪ سال جيترو وڏو ٿي ويو هو.

صبح کان وٺي چانهه وارا برتن اڃا صاف ڪرڻ لاءِ پيا هئا، رامپاري صاف ڪري رهي هئي. ايڪتا جي

ننڊي پائڻي ماني ڪاڻن جو ضد ڪيو هو. ٻار جي ماءُ هن جو ڌيان ٻئي طرف لڳائي رهي هئي تي هو ۱۵-۲۰ منٽ ترسي جيئن رامپاري برتن صاف ڪري، مانيءَ پچائڻ لاءِ واندي ٿئي. پر ٻار جو ڌيان ٻئي طرف نه لڳي رهيو هو. هن ماءُ جو پيڇو ڇڏي ايڪتا جو هٿ پڪڙيو ”آنٽي“.

ڪڏهن ڪڏهن ايڪتا جي من ۾ ڪنهن هنڌ ڪجهه ڇپي ويندو هو. رگهوءَ کي ٻار بلڪل پسند نه هئا، ان ڪري ايڪتا کي ڪوئي ٻار نه ٿيو هو. ڪجهه سال اڳ جي ڳالهه آهي، هڪ ڏينهن ايڪتا رگهوءَ لاءِ ناشتو تيار ڪري رهي هئي. هڪ پيمضي کي توڙيندي ان جي پيلي حصي ۾ پيل گهريون لال ليڪو ڏسي، هوءَ ڏسندي رهجي ويئي. هڪ هنڌ هڪ ڪارو ٽپڪو هئو، چوٿي ڊگهيون ۽ لال لڪيرون هيون. اهي لال لڪيرون هڪ عبارت جيان ٿي ويون ۽ بيٺي بيٺي ايڪتا کي هڪ عجيب خيال آيو ته اها عبارت هڪ خط جي هئي جيڪو کيس، سندس ان ٻار لکيو هو — جنهن ڪڏهن هن جي ڪڪ مان جنم نه ورتو هو. ايڪتا جي جسم ۾ ڄڻ ٿرٿراهٽ پيدا ٿي ويئي هئي. هوءَ بيٺي بيٺي ٿرڪي رندڻي ۾ رکيل هڪ استول تي ويهي رهي هئي. رگهوءَ ناشتي جو انتظار ڪندي جڏهن ايڪتا کي رندڻي ۾ استول ٿي ويئي ڏٺو، ته ايڪتا ڪمان رهيو نه ويو.

هن رگهوءَ کي اها ڳالهه ٻڌائي. ”چري“ رگهوءَ چيو هو ۽ کلي ڏٺو هئائين. ان ڏينهن ايڪتا سرمائجي ويئي هئي. ان کان پوءِ هن ڪڏهن رگهوءَ کي اهڙي ڳالهه نه چئي هئي پر اها ڳالهه هن جي اندر تائين لهي ويئي هئي ۽ جنهن جي چوڌر ”چپ“ بيضي جي سفيد ۽ سخت کل وانگر چڙهي ويئي هئي. ان چپ کي ايڪتا ڪڏهن به ٽوڙيو نه هو پر گهر ۾ رکيل مرغين کي ايڪتا ڪڏهن ڪڏهن ائين ڏسندي رهندي هئي ڄڻ انهن ايڪتا جي من جي ڳالهه کي ڄاتو ٻئي، سمجهيو ٻئي، ڪا مرغي جڏهن ڀرن جي گرمائش ۾ هڪ بيضي کي ڪيترا ڏينهن لڪائيندي ۽ گرم ڪندي هئي، پوءِ هڪ ڏينهن جهنب هڻي ڪل کڻي ٽوڙيندي هئي ۽ پنهنجي ٻار کي آزاد ڪندي هئي، ته ايڪتا کي لڳندو هو ته اها مرغي ان ڏينهن ايڪتا طرف خاص طور سان ڏسندي هئي. ڄڻ چئي رهي هجي ”ڪيتري سٺي ڳالهه آهي، بس ائين ڪنديون آهيون، بس ائين....“

ڳالهه جيئن جيئن جھوني ٿيندي ويندي هئي، ايڪتا کي لڳندو هو، ڳالهه جو سفيد ٻيلو رنگ به جھونو ٿيندو ٿو وڃي. ان ۾ هڪ ڪارو ٽپڪو ملندو ويندو هو ۽ اهو هڪ اهڙو ٽپڪو هو جنهن مان ڪڏهن ڪوئي نقش نٿي اڀريو. جو ڪجهه ان مان اڀرندو هو ته صرف پراڻي ۽ آلي سڀني جي پوءِ!

ايڪتا پنهنجن ٻنهي ڀائرين سان گڏ روز ڪلندي ۽
 ڪيڏندي هئي۔ بلڪل سپاويڪ جيان ٻي ڪڏهن ڪڏهن
 هن جو لڳڻيل هڪ ننڍڙو هٿ هن جي لاءِ سپاويڪ نه
 رهندو هو۔ هٿ چٽ هن جي بدن تي نه، هن جي اندر
 هڪ نازڪ جڳهه تي لڳي ويندو هو۔ هڪ نهن جيان
 چپي ويندو هو۔

”اڄ مان توکي ماني ڪري ڏيان.“ ايڪتا ڪنهن
 سڀني جي بوءِ مان چرڪي چيو ۽ پنهنجي ڀائرين کي
 رنڊڻي ۾ وهاري انهن اڳيان هڪ پليٽ رکي، ماني
 پچائڻ لڳي.

رام ٻياري جي پوئتي ڪنٽي پنهنجي ڏاڏيءَ سان
 گڏ آئي هئي. ڪيترا ڀيرا ايندي هئي. ايڪتا کي ماني
 پچائيندو ڏسي حيران ٿي. ”ميم صاحب، ماني ٿا پچايو.“
 ڪنٽيءَ چيو ۽ کلڻ لڳي. ايڪتا ڪيترا ڀيرا کيس چيو
 هو ته هوءَ هن کي ”ميم صاحب“ ڪري نه چوي پر
 ٻارڙي کي هن جي گالھ ڪڏهن به سمجھ ۾ نه آئي
 هئي. چاهي ايڪتا هن کي ٻڌايو هو ته هوءَ کيس صرف
 بيبي يا ايڪتا بيبي چوندي ڪري. پر ٻارڙيءَ کي
 لڳندو هو، بيبي ته ماڻهو هن جي ماءُ کي به چوندا
 آهن، پوءِ هوءَ ايڪتا کي يا سندس ڀائريءَ کي بيبي
 چوي ته هن جي ماءُ ۽ هنن ۾ ڪهڙو فرق رهندو.
 ”تون ماني کائيندين، ڪنٽيءَ؟“ ايڪتا کلي

شرابي نگاهون

ڪري ٻار کان پڇيو. هوءَ ايڪتا کي جواب ڏيڻ بجاءِ پنهنجي ڏاڏيءَ کي ڏسڻ لڳي.

”اسان غصي نه ٿيندي، اڄ ماني ڪاءُ!“ ايڪتا وري هڪ دلاسو ڏيندي ٻار کي چيو.

”وڃ، ڪاءُ جيڪڏهن ڪاٺي هجڻي ته“ جيستائين رام پياري ائين نه چيو، چوڪري ائين چپ ٿي ڇپ بيٺي رهي. پوءِ ڏيري ايڪتا جي ڀرسان اچي بيٺي.

ايڪتا جڏهن اتي جو هڪ پيٽو ٺاهي، پيٽي کي ويلڻ لڳي ته چوڪريءَ انگل ڪندي چيو. ”مان مڇي ڪاٺينديس“ سبزي ٺهيل هئي پر مڇي يا ماس جي ڪاٺي چيز ڪانه ٺهيل هئي. ايڪتا ڪجهه حيران ٿي چيو ”اڄ ته صرف مٿر ۽ پٽاٽا ٺهيل آهن، گوبدي ٺهيل آهي يا رات جي هڪ سبزي...“

”هيءَ بانولن جهڙيون ڳالهون ڪندي آهي....“ رام پياري چئي رهي هئي ان وقت چوڪريءَ ڀرسان اچي چيو ”مان مڇي ٺاهيان ٿي، توهان ان کي ٿئي تي پڇايو.“ ۽ چوڪري ويليل مانيءَ جي ڀرسان اچي ڪپ سان مانيءَ تي هڪ مڇيءَ جي شڪل ٺاهي.

”هيءَ ائين ڪندي آهي. ائين ئي اڏو گوهيندي آهي. ڪڏهن گول مانيءَ بدران ڊگهي بڻائيندي آهي ته هيءَ مڇي ٺهي وئي، هي مرغو بڻجي وئو....“

رامپياري چوندي چوندي چوڪريءَ کي چينڻ لڳي
 ”اسان نجاڻ ڪهڙا پاپ ڪيا آهن، پنهنجي هوش ۾
 ته ڪنهن جانور کي به نه ستايو، پر ڪنهن جنم ۾ ته
 ڪيو ئي هوندو. پر تون سمجهين ئي نٿي.... توکي
 ڪيترا ڀيرا چيو آهي ته....“

ايڪتا رامپياريءَ جي ڳالهه ٻڌي رهي هئي، هوءَ
 ڪپ سان اٿي جي ڪٽيل مڇيءَ کي ڏسي سوچي
 رهي هئي. هن ننڍڙي چوڪريءَ ۾ مڇي يا مرغئي کائڻ
 جي بڪ ته هئي، پر هن جي ڊرائينگ ڪيتري ٺيڪ
 هئي. شايد هن جي اندر ڪا قدرتي سمجهه هئي.

”هيءَ مڇي ٺهي وئي. مان ٻي ويليان. تون ان
 مان مرغو ٺاهيندين؟“
 ”ها.“

”پوءِ ٽين ويليان، ته ان مان ڇا ٺاهيندين؟“

”پوءِ مون کي بڪ ئي نه لڳندي.“

ايڪتا سوچيو، ڪنهن وقت ڪاغذ ۽ پينسل ڏيئي
 هن کي وري چونڊيس ته هوءَ ڪاغذ تي مڇي ٺاهي ۽
 ڪجهه ٻيو به. چوڪري پنهنجي ئي موج ۾ وري چوڻ
 لڳي ”مان ڪيلو، سنٽرو، انگور سڀ ڪجهه ان ريت
 ٺاهي سگهندي آهيان.“

ان وقت ايڪتا ڪجهه نه چيو. انکانپوءِ چوڪريءَ
 کي پنهنجي ڪمري ۾ وٺي ويئي. هنکي ڪاغذ ڏنائين،

پينسل ڏنائين ۽ چيو ”جڳو، هاڻي هن تي چاهي
 ڪيلو۔ سنٽرو ٺاهه چاهي جيڪي ڪجهه تون چاهين.“

”ان مان ڪهڙو فائدو، مان ڪاغذ ٿورو ئي کائي
 سگهنديس.“ چوڪري ائين کلي پئي ڄڻ هن ڪاڻي
 وڏي سياڻپ جي ڳالهه ڪئي هجي. ايڪتا کي به ڪل
 اچي ويئي۔ پر پوءِ دڪ ٿيس. چوڪري جنهن به چيز
 کي سوچيندي هئي صرف بڪ جي روپ ۾ سوچيندي
 هئي. هڪ بنيادي بڪ جي روپ ۾.

”جسم جي بنيادي بڪ کان پوءِ جڏهن هن جو من
 جي بنيادي بڪ سان واسطو پوندو....“ ايڪتا جي من
 ۾ هن چوڪريءَ جا اچڻ وارا ورهيه اچي ويا۔ اهي
 ورهيه جيڪي هيٺ ۾ هن جي پنهنجي مٿان اچي
 چڪا هئا.

”هن ۾ ۽ مون ۾ ڪهڙو تفاوت آهي؟ هيءَ اصلي
 مڇي نٿي کائي سگهي، اتي مان ان جي شڪل ٺاهي
 سيڪي کائي سگهي ٿي. مان جو ڪجهه جيئن چاهيان
 ٿي، جي نٿي سگهان. سڀن ۾، ڪتابن ۾ ان جو پاڇو
 ڏسي ان جي آرزو ڪري جي سگهندي آهيان؟ ايڪتا
 پنهنجي سوچ ۾ ٻڌل هئي، جنهن وقت هن آئين اکين
 سان ڏٺو۔ چوڪري ڪمري مان ٻاهر نڪري وڃي
 ورائندي ۾ ويئي هئي ۽ ورائندي ۾ بيهي ٻاهر جي
 ننڍڙي باغچي ۾ ڪنهن شيء کي ڏيان سان ڏسي

رهي هئي.

”ڇا ٿي ڏسڻ ڪنٿي؟“ ايڪتا ورندي ۾ وڃي
چوڪريءَ جي ڀرسان بيهي ڏيري پڇيو. چوڪري
آسمان طرف ڏسي رهي هئي.
”هن سرڻ کي.“

”تون ڪاغذ تي سرڻ جي شڪل ٺاهي سگهين
ٿي؟ ڇڱو، ڪاغذ تي نه مانيءَ تي.“
”مان سرڻ کي کائي نٿي سگهان، ڪوئي به نٿو
کائي سگهي. ان کي ڪوئي به پڪڙي نٿو سگهي، جهٽ
اڏامي ويندي آهي.“ سرڻ هينئر آسمان ۾ ڪانه ٿي
ڏسڻ ۾ آئي، پر چوڪري اڃا به آسمان طرف ڏسي
رهي هئي.

ايڪتا کي لڳو، هن جو سوال غلط هو ڇو ته
چوڪري هر چيز کي بڪ سان جوڙي سوچي پيئي.
هن ڪجهه حيران ٿي پڇيو- ”پوءِ سرڻ ڇو ڏسي رهي
هئين؟“

”منهنجي سرڻ ٺاهڻ تي دل پئي ٿي.“ چوڪريءَ
هڪ دفعو ايڪتا طرف ڏٺو ۽ پوءِ پهرين وانگر آسمان
طرف ڏسڻ لڳي.

”تنهنجي سرڻ ٺاهڻ تي دل پئي ٿي، سرڻ جي شايد
چوڪري ٺاهڻ تي دل ٿيندي هوندي- ڪنٿي به سڄڻ
جي.“ ايڪتا کلي ويئي.

شرابي نگارون

”نہ، سرڻ جي چوڪري ٺاهڻ تي دل نہ ٿيندي هوندي.“

چوڪريءَ جا سڀ جواب سادا هئا پر فيصللي جيان ڏنل. ايڪتا ڪجهه حيران ٿي وري پڇيو ”تو کي ڪيئن خبر آهي تہ سرڻ جي چوڪري ٺاهڻ تي دل نہ ٿيندي هوندي، ڪهڙي خبر ٿيندي هجيس.“

”ٿيندي ئي نہ هونديس.“

”چو؟“

”چو تہ چوڪريءَ کي پر نہ هوندا آهن.“

ڪنٽيءَ جي ”بال فلاسافيءَ“ ايڪتا جي من ۾ هڪ لکير کينجي ورتي. هيءَ لکير ايڪتا جي پريشانيءَ سان جڙيل هئي. بلڪل بيگاني هئي. اڄ جي بال ڪنٽيءَ جي پريشاني، اچڻ واري سڀاڻ جي جوان ڪنٽيءَ جي پريشاني ۽ هڪ نہ پر ٻي حساب ڪنٽيءَ جي پريشاني. ”جيڪر مان سرڻ بڻجي وڃان، پوءِ ڏاڍي موج

ٿيندي.“ چوڪري پنهنجي موج ۾ چڻي رهي هئي.

”پوءِ تون جيڪر ڇا ڪرين؟“

”سڄو ڏينهن اڏامندي رهان، اڏامندي رهان ۽ جڏهن

بک لڳي، هيٺ اچي جتي ماني پيئي هجي، اتان ماني کڻي وڃان ۽ منت ۾ اڏامي وڃان.“

ماني ڪماڻڻ ۽ ماني چنڻ جي وچ جو فرق چوڪري نہ سمجهي سگهي هئي. ان فرق جو سوال بہ هن وقت

نه هوء هن صرف کلاڻ ۽ اڏامڻ پئي چاهيو. ٻه وڏيون ساديون ڳالهائون ”پر اهي ٻئي ڳالهائون هن دنيا ۾ سڀ کان مشڪل آهن.“ ايڪتا ڏيري چيو ”اڄ جي چهن ورهين جي ڪنٽيءَ کي به اچڻ واري سڀاڻ جي ويهن ورهين جي ڪنٽيءَ کي به ۽ اچڻ واري پرهين ۽ چاليهن ورهين جي ڪنٽيءَ کي به...“

(۵)

ايڪتا کي لڳو، هن جي من ۾ بلڪل انڌيرو ته نه آهي، پر ڪجهه انڌيرو ضرور آهي. زندگيءَ جي ڪنهن گهڙيءَ يا ڪنهن پل کي پڪڙي هن جاڳائڻ چاهيو. ڪيئي ننڍا ننڍا خيال آيا پر من ۾ رکيا نه. چڻ هڪ موم بتي هئي جنهن کي جلاڻ لاءِ هوءَ ٻار ٻار ماچيس جون تيليون جلائي رهي هئي، موم بتي جلي نه رهي هئي ۽ هر هڪ تبلي هڪ هڪ ڪري روشني ڏيکاري وري وسامي پئي ويئي.

پرندڙ - وسامندڙ روشنيءَ ۾ آخر موم بتي جلي پيئي پر ان جي روشنيءَ ۾ ايڪتا کي پنهنجو نه ويرا جو منهن ڏسڻ ۾ آيو. ويرا اسڪول جي ڏينهن ۾ هن جي واقف ٿي هئي. ڪاليج جا سمورا سال هوءَ واقف رهي هئي، پر ڪڏهن اها واقفيت هن جي دل جي ساري جڳهه گهيري ڇڏيندي هئي ته ڪڏهن اها بلڪل غائب

شرابي نگاهون

ٿي ويندي هئي. ويرا سان نه پر هن جي واقفيت سان
چڻ ايڪتا اکپوت ڪندي رهندي هئي ۽ جڏهن اڃ
ويرا ياد آئي ته ايڪتا کي لڳو ته، هوءَ ڪيترن ڏينهن
کان ويرا کي گولهي رهي هئي.

ويرا وٽان جيڪي ڪجهه حاصل ٿيو هو. ايڪتا
کي ياد آيو. ننڍڙي هئي، مشڪل سان ۱۸ سالن جي
جڏهن ويرا جي ماءُ پيءُ جي هٿان بدلي ٿي ويئي هئي.
ويرا جي امتحانن ۾ باقي ٿي مهينا بچيل هئا، هوءَ ماءُ
پيءُ سان ڪانه ٿي وڃي سگهي. هاسٽل ۾ به ڪانه
رهي هئي، پنهنجي گهر ۾ اڪيلي رهي هئي. ايڪتا
ذرا بچندي هن کان پڇيو هو — ”رات جو تـو کي
اڪيليءَ ۾ ڊپ نٿو لڳي؟“

”نه.“

”رات جو تون اڪيلي...“

”اڪيلي نه هوندي آهيان.“

”رات جو ڪير هوندو آهي تـو سان گڏ؟“

”ڪڏهن ڪوئي، ڪڏهن ڪوئي.“

ويرا کلي ڏٺو هو، ايڪتا گهٻرائجي ويئي هئي.
ويرا چيو هو — ”مثال طور ڪالهه رات — ڪالهه رات
آءُ واز سليپنگ وٽ سامرسيٽ مام، ۽ اڄ منهنجو خيال
آهي آءُ ول سليپ وٽ هيمنگوي.“

”هٿ مٿي.“ ايڪتا خوشيءَ ۾ پيٽو ٽيندي هن کي

چيو هو. ”يو سٺي گرل.“ هونئن بعد ۾ جڏهن ايڪتا
 ۱۰ ڪيلي ويٺي هئي ته هنڪي لڳو ته هن ويرا کي چيو
 آهي ”يو ونڊر فل گرل.“ ۽ ان ڏينهن کان پوءِ امتحان
 جي ڏينهن ۾ به ايڪتا کان اها ڳالهه نه وسري هئي.
 هڪ ڏينهن امتحان جي ڪمري مان ٻاهر اچي، ان
 ڏينهن جا سوال جواب ملائيندي، هن ويرا جي ڪن
 ۾ ڏيري چيو هو. ”رات جو تون ڪنهن سان گڏ سمهي
 هئين؟“ ۽ ويرا ڏيرج سان مسڪرائيندي چيو هو—
 ”توري دير ڪامٽو سان گڏ، پوءِ انگلش لٽريچر سان
 گڏ، اڄ صبح جو انگلش لٽريچر جو پيپر هو.“

”شڪر آهي تُو هسٽري نه ڪنئي، نه ته هسٽريءَ
 سان گڏ سمهي توکي ليمبين ٿي وڃڻو پوي ها.“ ايڪتا
 هڪ ڏيئي کليل لڳي. ان ڏينهن ويرا به خوب کلي
 هئي.

ايڪتا کي ياد آيو، هڪ پيري ويرا کي بخار ٿي
 پيو هو. هوءُ تي ڏينهن ڪاليج ۾ ڪونه آئي هئي ۽
 ايڪتا هن کان خبر پڇڻ لاءِ جڏهن هن جي گهر ويهي
 ته ويرا ٻڌايو هو. ”مسٽر فلو آيو هو، وڃڻ جو نالو
 ٿي ڪانه پيو وڻي، اڄ مشڪل سان موڪليو ٿي مائس.“
 ايڪتا وري سندس مذاق کي اڳتي وڌائيندي چيو هو
 ”هيمنگوي ۽ ڪامٽو کان پوءِ مسٽر فلوءَ جو تجربو
 ڪيئن لڳو؟“

ویرا گنپیر ٿي چيو هو۔ ”ات واز اي سارٿ آف رٿپ، کيس مون سڏايو ڪونه هو، زبردستي آيو هو۔“ اهو گهڻن ڏينهن کان پوءِ ايڪتا کي پتو پيو هو ته ويرا جي اندر اداسيءَ جي ايڏي ڪمڙ پئجي ويئي هئي جنهن کي ڪنهن ڳالهه سان ڀري ڇڏڻ مشڪل هو۔ ويرا تمام ننڍڙي عمر ۾ ئي تمام وڏي محبت ڪئي هئي۔ هڪ ڀيري جڏهن اخبار ۾ هڪ ڀنگ پاڻڻ جي ايئرڪرئش جي خبر آئي هئي، ڪنهن کي اها خبر نه پئي هئي ته ويرا جي محبت به اڌ آسمان مان ڪري چور ٿي ويئي هئي۔ اهي چور۔ چور ٿيل محبت ڄاڻا ڌڪرا هئا، جن کي ويرا روز ڪلي۔ ڪلي مڙيندي رهندي هئي۔

جنهن ڏينهن ايڪتا کي اها خبر پئي هئي، ان ڏينهن جي ڳالهه آهي، ٿوري دير اڳ جي، ايڪتا هن کي سندس جنم ڏينهن جي سوغات ڏني هئي۔ اها سوغات خليل جبران جو ڪتاب ”سيلف پورٽريٽ“ هئي۔ ان ۾ هن جي سهڻي تصوير هئي ۽ ايڪتا چيو هو ”آءٌ ووڊ لائيڪ يوٿ سليپ وٽ خليل جبران، هي از ويري هئبسم“ ويرا جواب ڏنو هو ”آءٌ ووڊ يو ات“ ان ڏينهن ايڪتا کيس فلرٽ چوڪري چئي چيڙائيندي رهي هئي۔ ۽ انهيءَ ڏينهن جڏهن ويرا جو درد هن جي ڪنن ۾ پيو هو، هن جي زباني ڪٽجي ويئي هئي۔ ان

بعد ڪل ۾ ٻه اهو لفظ هن جي وٽان نه نڪري سگهيو هو.

ايڪتا پنهنجي شاديءَ بعد ويرا کان وڇڙجي ويئي هئي. ويرا پنهنجي پڙهائيءَ لاءِ آمريڪا هلي ويئي هئي، جتان هن ايڪتا کي ڪڏهن ڪوئي خط نه لکيو هو. هن ويندي وقت ئي چيو هو ته ڪنهن کي خط لکڻ هن جي عادت ۾ ڪڏهن شامل ٿيو ڪونهي ۽ نه ٿي سگهندو.

اڄ ايڪتا کي ويرا جي ڀرپور ياد آئي، ايتري جو هن ان وقت اڻي پنهنجي ڀاءُ کي جاڳائي پڇيو ته شايد هن کي ويرا جي اها خبر هجي ته هوءُ اڄڪلهه ڪٿي آهي.

”مان توکي ٻڌائڻ پئجي ويس ايڪي! تنهنجي ويرا اڄڪلهه هتي آهي، ان ڪاليج جي پرنسپال، جتي ڪڏهن هوءُ پڙهندي هئي، تون به جتي پڙهندي هئين.“

”هن شادي ڪئي آهي يا نه؟“

”مان هن سان ڪڏهن مليو ناهيان، پر منهنجو خيال آهي، ته هن شادي نه ڪئي آهي. هن جو هڪ ڪتاب چيو آهي ويجهڙائيءَ ۾، هتي نه، آمريڪا ۾. مونکي ڪنهن ٻڌايو هو.“

”هو پرنسپال آهي ته هن جو فون ضرور هوندو.“

”ها، فون ضرور هوندو.“

”پنهنجي دفتر واري ڪمري جي چاڀي مون کي ڏي.“

”هن وقت فون ڪندين؟ ڪافي رات ٿي ويئي آهي.“

”هڪ پيرو ڪري ڏسنديس.... يا سڀاڻ صبح جو سوير ڪنديمانس.“

ايڪتا پاءُ کان چاڀي وٺي سندس دفتر وارو ڪمرو کوليو. فون صرف انهيءَ ڪمري ۾ هو. ڊائريڪٽريءَ مان نمبر گولهيائين.

”ويرا؟“

”ها، ويرا ڳالهائي رهي آهيان؟“

”مان اڳي ڳالهائي رهي آهيان تون شايد سڃاڻيندڙ نه.“

”تو کي نه سڃاڻنديس؟“

ايڪتا جو خيال هو ويرا جي آواز ۾ ٿڌي دوري هوندي، پنهي جي وچ ۾ ورهين جون وٿيون هيون. پنهي پنهنجن پنهنجن تجربن جو قيد پوڳيو هو، پوڳي رهيون هيون. قيد صرف اداسيءَ جو ڪانهي، خوشيءَ جو به ٿيندو آهي، زندگيءَ کي بهلائڻ جو به ٿيندو آهي. گذريل ڏينهن ۾ ايڪتا هن ريت ئي ورهين بعد ننڍپڻ جي هڪ ساهيڙيءَ ارميءَ سان ملي هئي. ارميءَ سان

اچانڪ هن جي ملاقات بمبئي جي هڪ ڪلب ۾ ٿي هئي. هوءَ پنهنجي مڙس ڪرنل پوريءَ سان ايڪتاڪي ملائي جيتريون به گالهيون ڪري رهي هئي، ايڪتا ڪي لڳو هو ڄڻ ارميءَ وٽين جي وچ مان هٿ اڳتي ڪري، هن سان گڏ هڪ پيرو هٿ ضرور ملايو هو، ٻيو ڪجهه به نه. هيٺر ايڪتا جڏهن ويرا ڪي فون ڪرڻ لڳي هئي، هن کي هڪڙو پيرو ارميءَ سان ٿيل ملاقات جو خيال اچي ويو هو ان ڪري هن نمبر جا ٻه انگ ملائي هڪ دفعو ٽي-سيور هيٺ رکي ڇڏيو هو. ٻيهر فون کڻڻ لاءِ هن کي ٻه منٽ پنهنجي من ڪي تيار ڪرڻو پيو.

ارمي جي ملاقات وارو تجربو دهرائو نه ويو. ويرا اها ئي ويرا هئي جنهن جي واقفيت ڪڏهن ايڪتا جي ڏينهن جي توڙي دل جي ساري جڳهه گهيري ويهندي هئي.

”سچ ٻڌاءِ تون هن وقت اڪيلي آهين؟“ ايڪتا پراڻي لحضي ۾ پڇيو.

”نه پائي، اڪيلي ناهيان، تون مون کي فلرٽ چوندي هئينءَ، ياد آهي توکي؟ ان ڪري مون تنهنجي ٽيگڙ لاهڻ لاءِ شادي ڪري ڇڏي آهي.“

”سچ، مان بيحد خوش آهيان ويرا. خبر ناهي ڇو، مون کي اندر ۾ ڪڏهن ڊپ لڳندو هو ته تون شادي

نه ڪندين؟

”سچ پچ ته تون ائين سوچيندي هئين؟“

”سوچيندي ان جي بلڪل ابتڙ هئس ته تون آمريڪا جهڙي ائڊوينچرس ڊس ۾ رهينءَ، فرانس جهڙي آرٽسٽ ڊس ۾ رهينءَ تون فرانس ۾ به رهي هئينءَ نه؟“

”رهي ڪانه هيس، ڪجهه ڏينهن لاءِ ويٺي ضرور هئس.“

”مان سوچيندي هئس ته تون اتان واپس ڪانه ايندينءَ، ضرور اتي ئي شادي ڪري ڇڏيندينءَ. توکي خبر آهي، مان سڪالاڄيءَ جي نيم-ڪيرم آهيان. سوچيندي هئس، شايد تون پنهنجي ڊس جي ڪنهن جوان سان شادي نه ڪري سگهندينءَ.“

”رهڻ ڏي، پنهنجي سڪالاڄي.“

”پر مان خوش آهيان ته منهنجي سڪالاڄي غلط نڪتي. ۽ اهو به غلط نڪتو ته تون شايد شادي ڪانه ڪندينءَ. سوچيندي ڪجهه هئس، ڊپ ڪجهه ٻيو لڳندو هو. مان سڀاڻي توهان اچي ملنديس، هن کي به ڏسنديس تنهنجي مسٽر.... مونکي هن جو نالو ته پڻاء.“

”يو وٺ بي شاڪڊ.“ (توڪي ٻڌي عجب لڳندو)

”ڇو، ڪوئي ٻيو ماڻهو چونڊيو اٿئي؟ توکي ٽالسٽاءِ هيمنگوي شروع کان ئي پيا، ماڻهو پسند هئا.“

”هن پيري ايسوليون ٿي ڀنگ آهي.“

”پر تون هندستاني عورت وانگر سندس نالو نه کڻين؟“

”مون ۾ هندستاني عورت واري ڳالهه شروع کان ڪهڙي هئي؟“

”پوءِ ان خوش نصيب جو نالو ته ٻڌاء.“

”مسٽر پٿن.“

”ماءُ گراڊ.“

”تو کي چيم ڪونه، ڏو وٺ بي شاڪو.“

اڳڪٿا ڪي ڀاڱا آيو ته مسٽر سندس ڀاءُ ٻڌايو هو ته ويرا جو هڪ ڪتاب آمريڪا ۾ ڇپيو آهي. اڳڪٿا جو من ويرا جي مهائتا سان پرڃي ويو، پر ان پهچ جي پٺيان ڪيڏي گهري تنهائي هئي، ان احساس سان اڳڪٿا جو من به ۽ اکيون به پرڃي آيون.

”ڇپ ٿي وئين؟ اڳڪٿي؟“

”سوچي رهي آهيان ڪجهه ڇهرا اهڙا ڇو ٿيندا آهن جن کي هڪ دفعو ڏسي کانپوءِ ڪجهه نٿو نظر اچي.“

”ڇا مطلب؟“

”ان پائلٽ ۾ تو خبر ناهي ڇا پاڻو هو، ويرا، جنهن

بعد تو ٻيو ڪجهه پاڻي جي ضرورت ٿي نه سمجهي.“

”اها ڳالهه ناهي، اڳڪٿي! مان تڏهن مشڪل سان

۱۸ ورهين جي هئس جڏهن هو....“

شرابي نگاهون

”پوءِ هي سڀ ڪجهه ڇو ويرا؟ تون ڪڏهن ڪجهه ڇو نٿي چاهين؟“

”جنهن دنيا ۾ انسان جي قيمت گهٽ هجي، ڇيڙن جي زياده، اُتي ڪوئي ڪجهه چاهي ته ڇا چاهي؟ اهو ئي سوچيندي رهندي هئس، هينئر به سوچيندي آهيان، اهو سمجهڻ لاءِ مون لکڻ شروع ڪيو هو، اهو سمجهڻ لاءِ ڪندي رهنديس“

”ڪهڙو انسان، ڪهڙيون ڇيڙون، ويرا؟“

”تو کي معلوم ناهي، مون کي به بعد ۾ معلوم ٿيو هو. جڏهن ايئر ڪرئش ٿيو هسو، هو صرف زخمي ٿي ويو هو. بچي سگهي ها، پر هن کي بچايو نه ويو. هن جي ماءُ مائيلي هئي، هو بچي هئا ته هن جي حصي جي جائداد...“

”ماءُ گاد....“

”اهو سڀ ڪجهه ايترو پيانڪ آهي، ايڪي! مان موت کي وساري سگهيس ٿي، پر ان ڳالهه کي وساري نٿي سگهان — جنهن دنيا ڏهن ويهن يا پنجاهه هزارن جي خاطر هن کي نه بچايو، مون کي ان دنيا کان ڇا وٺڻو آهي!“

”پر، ويرا!“

”ها.“

”دنيا صرف هڪ عورت جو نالو ناهي، ان سڀ

پٽيان هڪ عورت جو گناه آهي، پر....
 ”زندگيءَ کي ڏسڻ کان پوءِ شايد اٺن جڳهه تي
 پهچندا آهن جتي تون پهتي آهين پر....“
 ”پر ڇا، اڪي؟“

”اهو ئي ته هڪ دفعو تون زندگي ڏسين ها، پوءِ
 چاهي هن جڳهه تي پهچين ها.“
 ”زندگي مون ڏني آهي، اڪي! پر جيڪا مون نه
 ڏني ان لاءِ پڇتاءُ ڪين آهي.“
 ”سچ ويرا، تون ائين سوچيندي آهين؟“

”اڪل.“

”هڪ دفعي جي ڳالهه آهي - گهڻي ننڍي هئس
 پنهنجي پيا جي ڀرسان رهي اسڪول جو ڪوئي ايسن
 ڪري رهي هيس. پيا پنهنجي هڪ دوست سان ڳالهيون
 ٻه ڪري رهيو هو، مون کي پڙهائي به رهيو هو، خبر
 ناهي، ڪهڙو بحث هو، پيا جو دوست چئي رهيو هو
 ”انسان ڪيترو به دٻير ڇو نه هجي، صبر سان اوڻتيا
 ڏينهن ته ڪاٽي سگهي ٿو، پر آخر ٽيهين ڏينهن هو
 ٿئي پوي ٿو، پڇتائي ٿو ۽ ٽيهون ڏينهن هر مهيني ضرور
 ايندو آهي.“ مان اسڪول جو ڪتاب پري رکي چئي
 ٿي هئس ”پاڇاڇي، فيروزِيءَ ۾ ٽيهون ڏينهن ته ڪين
 ايندو آهي!“ سڀ کلي وينا هئا. ان ڏينهن هنن مذاق
 ۾ منهنجو نالو من فيروزِي رکي ڇڏيو هو. پر اڄ

سوچيان ٿي، اصل ۾ اهو نالو تنهنجو هئڻ گهرجي.“
 ”تنهنجي مهرباني ايڪتا ۾ منهنجي مس فيبروريءَ
 سان ملڻ ڪڏهن ايندين؟“

”هن وقت رات نه هجي ها ته هيئر ٿي اچان ها.
 صبح جو سوير اينديس، تنهنجي ڪاليج وڃڻ کان
 اڳ ۾. سوير چانهه جو پيالو تنهنجي هٿ جو اچي
 پيئنديس....“

صبح صبح جو ايڪتا جڏهن ويرا جي نينڙي
 بنگلي جهڙي گهر وٽ پهتي، هن ڦاٽڪ ڀرسان بيٺل
 ويرا کي سڃاڻي ورتو. هوءَ سامهون گلن کي پاڻي ڏيئي
 رهي هئي. ڏهن ورهين جي عرصي ۾ ويرا جي جسم کي
 ڀرپور نه بڻايو هو، صرف هن جي منهن جي جوان
 لالائيءَ کي گنيپس ڪري ڇڏيو هو. ويرا جي منهن جي
 اها لالائي اڄ به ايڪتا کي ياد هئي، جا ڪنهن وقت
 چمڪي هن جي منهن تي سرخ ٿي ويندي هئي ته
 ڪنهن وقت وسامي ويندي هئي. اها پهچان ايڪتا کي
 هن وقت ويرا جي منهن ۾ ڪا به نظر آئي، تڏهن به
 هن ويرا کي سڃاڻي ورتو هو.

ڦاٽڪ جي ڀرسان پيرن جي آهٽ ويرا کي به ايڪتا
 جي اچڻ جو آڀاس ڏنو هو. هن ڦاٽڪ جي ڀرسان بيٺل
 ايڪتا طرف ڏٺو هو، پر هن جي ڏسڻ سان ايڪتا
 کي هڪ عجيب خيال آيو ته هوءَ هن ڏانهن نه ڏسي

رهي هئي. هن کي پار ڪري ٻري پري ڏسي رهي هئي. هڪ ڀيرو ايڪتا چرڪي پٺيان نهاريو، پٺئين طرف، ڄڻ ويرا جنهن طرف ڏسي رهي هئي، اهو ايڪتا کان پري بيهڻو هو. پري ڪٿي به ڪجهه نه هو ۽ ايڪتا کي لڳو ڄڻ ويرا هال کي نه ڏسي رهي هئي، هال جي ان آخرين حد کي ڏسي رهي هئي، جتي هال جي حد ختم ٿئي ٿي ۽ مستقبل جي حد شروع ٿئي ٿي. ”تو مون کي سڃاتو نه؟“ ايڪتا ڦاٽڪ جي ڀرسان اچي ويرا کي چيو.

”تو رات جو فون نه به ڪيو هجي ها ته به سڃاڻانءِ ها.“

”پر هينئر مون کي ائين لڳو هو ڄڻ تون مون طرف نه، مون کان پري ڏسي رهي هئين.“

”پري؟“

”خبر ناهي ڪيڏانهن!“

”تون مون کي ڪالهه رات مس فيبروري چيو هو، پوءِ مان معلوم ڪانهي پاڻ کان توکان پري مارچ کي ڏسي رهي هونديس.“

”تيهين ڏينهن کي پار ڪرڻ بنا.... سچ پچ تون اهائي ويرا آهين. مون کي ڊپ هو تون شايد بدلاجي ويئي هوندينءِ.“

ايڪتا جي آواز ۾ پنهنجاڻپ هئي ۽ هن اڳتي وڌي

ویرا کي ٻانهن ۾ گھڙي ورتو.

”مون جيان تنهنجو انتظار ڪري پائي به گرم ٿي ويو هوندو، استوو ٿي. چانهه لاءِ رکي اٿي هئس. هل اندر هلون.“ ويرا جڏهن ائين چئي ايڪتا کي اندر ڪمري ۾ وٺي ويئي، ايڪتا کي سڄو ڪمرو ويرا جي هستيءَ جو حصو لڳو. ويرا جي خيالن وانگر وڏي ڪفايت سان سجايل ڪنهن به چيز کي ڏسڻ سان ان جي زياده قيمت جو خيال نٿي آيو، صرف ان رچي جو احساس ٿي آيو جا هنري به هئي، سلاهي به ۽ سنجيده به. هڪ ديوار تي آسام جي ٺهيل وڏي مورتي ٽنگيل هئي. ان جي اڳيان هڪ پلنگ هو جنهن تي هٿ جي هنر جو ٺهيل هڪ غاليجو هو، ان پلنگ تي هڪ گول وهائو هو جنهن جي ڪناري تي چانديءَ جا گهنگهرو ٻڌل هئا. ڪمري ۾ ڪتاب گهڻا هئا، پر اهڙيءَ ريت رکيل هئا جو گهڻا هٿن جو بوج اکين ۾ نه ٿي پيو پتر جا به ٽڪندا پيالا هئا جن ۾ ڪجهه تازا گل رکيل هئا.

”ویرا! تون اڃان تائين بلڪل اڪيلي....“

گاهه اڃا ايڪتا جي چپن تي هئي، ويرا کلي ڏنو. ”کي اڪيلا ماڻهو ٿيندا آهن جي اڪيلا هلندا آهن، ٻيا هميشه ڪنهن سان گڏ هلندا آهن پوءِ به اڪيلا هوندا آهن مان پهرئين قسم جي ماڻهن مان آهيان باقي

تنهنجي مٿي تي خبر نه آهي.

”مان ٻئي قسم جي ماڻهن مان آهيان.“ اڻڪتا
 ڏيري چيو. پر مشڪي ڪري. نه مشڪي هئا. شايد
 بهتر هو. جو جو مشڪي سان هن جو منهن زياده
 اداس نظر اچڻ لڳو.

”تون خوش آهين، اڻڪتا؟“

”اڻڪتا ڏٺو وائڳر شايد درد به ٻن قسمن جو ٿيندو
 آهي. هڪ ان انسان جو درد جو گذر خوشيءَ جي
 تلاش ۾ ڪيڏانهن ڪين وڃي. جهڙي طرح تون. هڪ
 ان انسان جو درد جو خوشيءَ جي تلاش ۾ گذران
 نڪتو هجي، ڏهن سال ان تلاش ۾ هلندو رهيو هجي
 پوءِ کيس اهو پتو پوي ته هو ڪٿي به نه پهتو آهي.“
 اهو انسان مان آهيان.

ڪٿليءَ مان پيالي ۾ چائو وجهندي ويرا هڪ ڀيرو
 اڻڪتا طرف ڏٺو، ائين چڻ هوڙ هڪ تازي زخم کي
 ڏسي رهي هجي، چيائين ڪجهه نه. پوءِ چائو پيئندي
 ڏيري چيائين ”اها ڳالهه ٺاهي اڻڪتي ته ملڻ خوشيءَ
 جي تلاش ۾ ڪيڏانهن به نه وڃي آهيان وڏن ماڻهن
 سان ملي آهيان. ماڻهو هڪ وڏي ڪتاب جيان آهن،
 پر ڪنهن پني کي پلٽندي ائين نه لڳو ته ملڻ هن ئي
 پني جي عيارت کي ڳولهي رهي هئس. گهڻا پنا ته
 اهڙا ٿيندا آهن، جيڪي پڪڙ ۾ اٿلا ٿي پوندا آهن.“

.... ڪٿي ڪاٿي ست سٺي بم هوندي آهي پر هڪ
اڌ ست جي لاءِ....”

ويرا فقرو اڌ ۾ ئي ڇڏي ڏنو ۽ ڪلي پئي چوڻ
لڳي. ”ان منهنجي فلاسافيءَ کي تون، مون تائين ئي
رهڻ ڏي.“

”تون وڏي همت واري آهين، ويرا!“

”صرف ايتري همت ته منهنجو هٿ پڪڙي مونکي
منجهيل راهن تان پار لنگهائي ٿي، نه ته مان ڪنهن
منجهه ۾ ضرور پيئي هجان ها، منجهه ته خير وقت پاڻي
دور به ٿي ويندا آهن گهڻا ضدي ڪين ٿين، پر انهن
جون ڇڏيل نشانين ڏاڍيون ضدي ٿينديون آهن، منجهه
لهي به وڃن آهي قائم رهنديون آهن.“
”نشانين؟“

”اهي نشانين ئي هونديون آهن - هٿ ۾ پيل
منڍي، سيند ۾ پريل سندور يا....“
”ها، ويرا.“

”تنهنجي چهري تي ظاهر سوچ جون لڪيرون مان
ڏسي سگهان ٿي ايڪي!“

ايڪتا هٿ سان پنهنجي چهري کي ڇهيو. ساڄي
طرف چهري تي لڪيل وارن آگرين سان پري ڪيو.
پوءِ ايڪتا پنهنجي هٿن کي غور سان ڏٺو، منهن
کي کولي ۽ پيڪوڙي ۽ جڏهن هن اکيون مٿي ڪري

وڃڻا طرف ڏٺو، هن جي اکين ۾ هلاڪي پريشانِي هئي. چوڻ لڳي- ”هنن هٿن جي پڪڙ ۾ جو ڪجهه اچي ٿو اهو پنهنجو چوڻه ٿو ٿئي؟“ ۽ پوءِ پنهنجي سوال جي پريشانيءَ کي خود ئي ٺاري پنهنجي آڱرين جي چيرن مان ڏسي چوڻ لڳي- ”ننڍي هٿس، ڪنهن منهنجي آڱرين ۾ پيل وٿين کي ڏسي چيو هو، تڏو وٽ پئسو جمع ٿي نٿو سگهي. جڏهن به جمع ٿيندو، خرچ ٿي ويندو. آڱرين جي وٿين مان وهي ويندو. سو پئسي جو به ڪو قصور ڪونهي ۽ ڪنهن ٻئي جو به نه. هنن منهنجي هٿن ۾ ڪجهه ڪٺو ٿي نٿو سگهي.“

وڃڻا چيو ڪجهه ڪانه، صرف آهستي ايڪتا جي هڪ هٿ کي پنهنجي هٿ ۾ جهليائين. ايڪتا کي ياد آيو، وڃڻا هميشه ڇپ ٿي ٻئي جي ڳالهه ٻڌندي هئي، تڏهن به، جڏهن ننڍي هئي، پر ڳالهه ڪرڻ واري کي جا تسلي وڃڻا جي اڳيان ڳالهه ڪرڻ سان ٿيندي هئي ڪنهن ٻئي جي اڳيان ڪرڻ سان نه. وڃڻا ڄڻ ڳالهه کي ٻڌندي نه هئي، پيئندي هئي هوءَ صرف ڪنن سان نه، اکين سان به ٻڌندي هئي ۽ ڳالهه ٻڌندي جڏهن ٻئي جو هٿ يا ڪلهو ڏيري ڇهندي هئي، ۽ اڳلي کي لڳندو هو ته هوءَ هٿ سان ٻڌندي ڏئي. ڪاليج جي ڏينهن ۾ ايڪتا ڪيئي ڀيرا وڃڻا کي چوندي هئي تون چوڪري آهين يا مسچنڻو؟ ڳالهه کي اهڙيءَ

طرح پي ٿي وڃين جو ڳالهه ٿي ختم ٿيل ٿي لڳي هينئر به ايڪتا کلي ڪري ويڙهه ڪي ان پراڻي نالي سان پڪاريو ”مسچتو“ ۽ پوءِ چون لڳي ”تنهنجي خبر پئجي ويئي آهي تڏو ڪيئن پنهنجو نئون لنگيو هوندو. تنهنجن ڪردارن جا من ضرور تنهنجي اڳيان کلي پيا هوندا ۽ تڏو مسچتي وانگر انهن کي چوسِي ڇڏيو هوندو.“

”۽ منهنجو من؟“ ويرا کلي ڏنو ”سڀ کان وڏو مسچتو مان پنهنجي من جي لاءِ آهيان.“

(۶)

ماءُ وٽان مليل جائداد جي حصي مان پورٽ نه پوڻ سبب، ڪا نوڪري ڳولهڻ لاءِ ايڪتا ڪيترن ڏينهن کان سوچي رهي هئي.

اخبار ۾ نوڪريءَ جي ضرورت وارا ڪالم پڙهي ايڪتا ڪيترن هنڌن درخواستون موڪليون هيون. هونئن چاهي ويرا ايڪتا کي پنهنجي ڪاليج ۾ لڳائڻ لاءِ خودکي چيو هو، پر ايڪتا سوچيو ته اگر هن کي مهوءَ کان ٻاهر ڪا نوڪري ملي وڃي ته سٺو هو.

درخواست جي جواب ۾، هڪ وڏي اتفاق وانگر، ايڪتا کي بمبئيءَ مان خط آيو ته هڪ ايڊورٽائيزنگ ڪمپنيءَ کي تمام جلد هن جي ضرورت هئي. دفٽري

خط هو ۽ ايڪتا جي درخواست جي جواب ۾، جنهن ۾ هن کي انٽرويو لاءِ ايندڙ هفتي بمبئيءَ گهرايو ويو هو. پر خط جو دستخط ڏسي ايڪتا کي لڳو چڻ پهرين ڪٿي اهو نالو ٻڌو هئائين، پيءُ ايل. شرما. ايڪتا ياد ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي، پر ياد نه آيس.

خط جنهن ٽپال ۾ مليو هو، پيءُ ٽپال ۾ پيءُ ايل شرما جو شخصي خط مليو ته ايڪتا کي ياد آيو ته هو رگهوءَ جو ڪجهه واقف هو. گهر ڪڏهن به نه آيو هو. پر به ٽي دفعا ٻاهر پارٽين ۾ هن کي رگهوءَ سان گڏ مليو هو. رگهوءَ جي ڪنهن دوست جي دفتر ۾ ڪم ڪرڻ جي خيال کان ايڪتا کي ڪجهه هڪ محسوس ٿي پر ان هڪ ڪي دور ڪرڻ لاءِ پيءُ ايل شرما شخصي خط لکيو هو. ان ڪري ايڪتا اطلاع ڏنو ته هو انٽرويو جي لاءِ نيڪ تاريخ تي پهچي ويندي.

ايڪتا جڏهن بمبئيءَ پهتي، اتي پريا جي گهر رهڻ لاءِ ويندي. مريم ڊرائيو جي رش کيس خراب نه لڳي. لهندڙ شام ۾ اڃا هلڪي روشني هئي. هن بمبئيءَ ۾ ايڪتا ڪيئي سال اٽاولي سمنڊ جهڙي پنهنجي من جي حالت ۾ ڏني هئي، پر اڄ رستي سان هلندي، رستي جي ساڄي طرف وهندڙ ساگر کيس اٽاولو نه لڳو پر ڏيري ڏيري لهرائيندڙ لڳي رهيو هو. رستي جون روشنيون سانھون کولي سمنڊ جي پاڻيءَ کي ڇهي

رهيون هيون ۽ چهي ڏکي رهيون هيون — جيئن
ڪوئي حقيقت جي حد کان نڪري سڀني کي هٿ
ڪري !

ٽئڪسي رستي جي جنهن حصي ۾ هلي رهي هئي
پريا جو گهر ان کان گهڻو پري ڪونه هو. ايڪتا
ٽئڪسيءَ مان پنهنجي ننڍڙي اٽلچي کڻي هٿ ۾
کڻي ۽ ٽئڪسيءَ کي ڇڏي پنڌ هڻڻ لڳي. هوءَ پريا
جي گهر وڃڻ کان اڳ رستي جي ڪناري وٽ بيهي
ڪجهه دير اڪيلي ساگر جي پاڻيءَ ۾ ڏڪندڙ روشنيءَ
کي ڏسڻ چاهي رهي هئي. ايڪتا رستي جي ويڪري
حصي وٽ بيهي، اٽلچيءَ کي پيرن جي پيسان رکيو ۽
هوءَ ساگر طرف ڏسڻ لڳي. روشنيءَ جي تڏير ڏسڻ
لڳي —

دور — نزديڪ ڪناري واري پٽ جي سهاري ڪپڙي
ماڻهو بيٺا هئا. ايڪتا سمند مان اڪيون هٽائي پٽ طرف
ڏسڻ لڳي.

پنهنجون ٻئي اڪيون کڻي ايڪتا پٽ طرف اهڙيءَ
ريٽ ڏٺو ڇڏڪ هن کان اڳ هن جڳهه تي سوين ۽
هزارين ماڻهن جي ٽڪيل اڪين جي وڏي تهر کي ڏسي
رهي هئي....

پٽ، زندگيءَ جي هڪ حد وانگر، اسريل هئي. ساگر
جون لهرون هن حد سان ٽڪرائجي لڳاتار پٽ تي موٽي

رهيون هيون. حالانڪ انهن کي معلوم هو ته هنن ڪڏهن ان حد کي پار نه ڪيو آهي، ڪڏهن پار نه ڪري سگهنديون پر تڏهن به ان سان ٽڪرجڻ لاءِ هميشه اينديون رهن ٿيون، رڪجن نٿيون آهي هڪ دفعو چو نه ٿيون سمجهن ته هن حد کي پار نٿو ڪري سگهجي. ايڪتا سوچي رهي هئي ۽ سوچي رهي هئي ته هن جيان هن ڀت تي نظرون ٽڪائي بيٺل هر انسان شايد ائين ئي سوچي رهيو آهي....

لهرن جي بي سمجهائي ايڪتا کي سٺي لڳي. شايد پنهنجن سڀني جيان. هن جي من ۾ هڪ راحت محسوس ٿي. هڪ هنڌ ٽڪيل نه، پاڻي ۽ ڏڪندڙ روشنيءَ وانگر ٿرٿرائيندڙ. هن ريت راحت به هن ورهين بعد ڏني هئي.

من ۾ لڏندڙ - لهندڙ راحت جو هڪ ٽڪرو ايڪتا کي سٺو به لڳي رهيو هو ۽ اجنبي به. جئن اها من مان پيدا ٿيل من جي هڪ چيز نه هجي.

”هڪ سؤ رپيا، ميم صاحب.“ ايڪتا هڪ آواز ڀڙو. هن کي لڳو ته ڪوئي سندس ڀرسان اچي بيٺو آهي. هڪ سنهڙو ۽ ڪارو چوڪرو هو. هن ايڪتا طرف هٿ وڌايو. هٿ ۾ ڪجهه هوس. شايد سؤ جو نوٽ هو.

”مون وٽ مٽيل ڪونهي.“ ايڪتا هڪ ڀيرو

چوڪري طرف ڏٺو ۽ چيو، ۽ پوءِ تيان هٿائي ساگر
طرف ڏسڻ لڳي.

”مير صاحب...“

”چاهي؟“

”هڪ سوڙپيا هڪ رات جا، مير صاحب... سپت
جي توکي سڏي ٿو، هوڏانهن موٽر ۾ ويٺو آهي...“

هڪ ڪن لاءِ ايڪتا کي ڄڻ جهٽڪو اچي ويو. هن
کي لڳو، سامهون ٻيٽل هي سنهڙو ڪارو چوڪرو ٿي
نه، دنيا ۾ ڪوبه هن کي نٿو سڃاڻي... هو ۽ پلجي
ڪري هن دنيا ۾ اچي ويٺي هئي. هن ان چوڪري
طرف ڏٺو، ”شت اپ، پڇي وڃ هتان.“

ايڪتا پيرن جي ڀرسان رکيل ائڇي ڪيس کڻي
ٽڪل من سان جڏهن ڀريا جي گهر پهتي، ڀريا جي
چمڪندڙ چهري طرف ڏسي هن کي به ڪل اچي ويئي.
”بنا ڪوٺ مهان آئي آهيان.“ لفظ اچا ايڪتا جي
وات ۾ هئا، ڀريا چڙب ڏيندي چيس، ”مر وڃي-هيءَ
رکي زبان ڪٿان سڪي آئي آهي؟ وڪيل صاحب اڄ
ٿي ستن ڏينهن لاءِ حيدرآباد ويو آهي. ڪنهن نواب
سڏايو اٿس ۽ پڇ منهنجي من کان، مان اچا هيسٽر ٿي
سوچي رهي هئس ته توکي ٿار ڪريان جيئن تون مون
وت اچين...“

”مون سوچيو ته مان توتي ڪجهه احسان ٿي ڪريان،

اڙي جيڪي گهراڻي رات رهائيندا آهن اهي گڏ سؤ رپيا به ڏيندا آهن، اها جڳهه ڇڏي تو وٽ آئي آهيان...."

۽ ايڪتا پريا کي هيٺر- هيٺر ٿيل قصو ٻڌايو.

"تون دور سڀن جي دنيا طرف ڏسندي رهندي آهين. توکي ڪهڙي خبر ته هن طرف ڇا آهي."

"پاڻي مان ته دور ان طرف ڏسندي رهنديس.... چاهي اوڏانهن ڪڏهن نه وڃي سگهان. هن پاسي منهنجو ڪڏهن به صلح نه ٿيندو."

"صلح ڪرڻ لاءِ مون جهڙا ماڻهو جيئرا هجن، اگر تو جهڙا به صلح تي لهي اچن ته پوءِ...." پريا ڳالهه کي وڃڻ تي ڇڏي ايڪتا کي ويهاريو ۽ پڇڻ لڳي-

"چانهه ٺاهيان- ماني ڪرڻ کان اڳ، تون ٿڪجي پيئي هوندين."

"ها پاڻي، چانهه ته هيٺر پيئنديس."

"اڇا مون کي ٻڌاء، ڪائيندين ۽ ڇا؟"

"ڏس پريا، جيڪي ڪجهه گهر ۾ تيار آهي ڪائينديس پر تون منهنجي پرسان اچي ويهه. هن پيري مان توکي اهو بلڪل نه ڪرڻ ڏينديس ته تون هر وقت رنڌڻي ۾ ويٺي هج توکي ست طعام ڪرڻ جو شوق آهي اهي تون پنهنجي وڪيل صاحب کي ئي ڪارائيندي ڪر، مان ته صرف آچار سان به ماني کائي سگهان ٿي."

"ڇڱو ايڪي، مون کي به تنهنجي پرسان ويهڻ

جا هي ڏينهن وري ڪڏهن ملندا. تڙڪي ڪهڙي خبر ته مان هر وقت جيم ۽ مربا چو وجهندي رهندي آهيان، شايد ڪنهن سان گڏ ڳالهائون ڪرڻ جي ضرورت کي ئي پورو ڪندي آهيان.

پريا جنهن وقت چانهه جو پيالو ٺاهي ڪٽي آڏي، ايڪتا چپ چاپ ويهي دريءَ مان ٻاهر ڏسي رهي هئي. ”اڪيلي ويهي کلي رهي آهين.“

”ها، کلي رهي آهيان، ڪجهه اداسيون اهڙيون به ٿينديون آهن جن تي صرف کلي سگهيو آهي. سوچي رهي آهيان، جنهن وقت ساگر جي ڀت وٽ پيني هئس، ڇڻ سڀني ڏسي رهي هئس، ان سؤ رپين واري چوڪري کي ان وقت اچڻو هو؟ شايد جنهن وقت جریت ايندي آهي سڀني ڏسڻ جي، ان جریت تي کلڻ وارو مذاق به ڀرسان ئي پئو هوندو آهي.“

(۷)

پيءُ ايل مشرما جو دفتر ايڪتا ڏٺو کين هو. هونئن ان علائقي کي هو ڇڱيءَ طرح سڃاڻندي هئي، تڏهن به وڃڻ کان اڳ فون ڪري ڇڏيو.

”اهڙي بي سري بڻجي ڪيڏانهن هلي آهين. ڪپڙا ته ڪجهه ڍنگ سان پاء.“ پريا ايڪتا کي وائڻ جي

سفید ساڙهيءَ ۾ ڏسي چيو.

”سوشل- ڪال لاءِ نه وڃي رهي آهيان پاڻي،
نوڪريءَ لاءِ وڃي رهي آهيان، ورڪنگ عورت جا
ڪپڙا پھري.“

”پر اهو آشرم ڪونهي دفتر آهي، اهو به
اڏيورٽائيزنگ جو.“

”ته اڏيورٽائيزمينٽ ماڻهن کان وٺيون پونديون،
مان پنهنجي ڏيڻ ڪانه ٿي وڃان. پنهنجي پڙهڻيءَ جو
سرٽيفڪيٽ ڏيڻو پوندو، اهو ڪٿي ٿي وڃان. هونئن هو
واقف آهي، هن کي معلوم ته هوندو ئي.“

مسٽر شرما واقف هو پر ته به ايڪتا پنهنجو پاڻ
کي انهن سوالن لاءِ تيار ڪري ڇڏيو هو، جي واپاري
لائين جا سوال ٿي سگهيا ٿي.

ڪوئي سوال سامهون نه آيو. ايڪتا کي تسلي
کان وڌيڪ حيراني ٿي- ڪم جي ورهاست ۽ اتي دفتر
۾ ويهڻ وارن ڪلاڪن جي پابنديءَ جي جڳهه تي،
صرف ايڪتا کي ملندڙ سهوليتن جو ذڪر هو. ٻين
ڪمرن وارو هڪ فلٽ به ايڪتا کي دفتر طرفان ملندو،
اها وڏي سهوليت به ان ۾ شامل هئي.

”مسٽر شرما، توهانجي ڪمپني ايترو ڪجهه مون
لاءِ ڪندي پر ان جي عيوض مان....“

”معاف ڪجو، توهان جي ڳالهه ڪٿي رهيو آهيان

ايڪتا جي، ڪمپني منهنجي ۾ اوتري هوندي جيتري
توهانجي. ان کي توهان اسان جي ڪمپني چئو، چوڻ
مان سوچي رهيو آهيان ته توهان هن ۾ هڪ ننڍڙو
شيئر خريد ڪريو ۽ ڪمپنيءَ جي ڊئريڪٽرن مان هڪ
ٿي وڃو.

”پر شيئر خريد ڪرڻ لاءِ هن وقت مون وٽ....“

”ان جي ڪا ضرورت ڪانهي، هڪ هزار جا شيئر
ٿي ڪافي آهي. اهو هڪ هزار ۾ توهان پنهنجي هن
مهنجي جي پگهار مان اڊوانس وٺو ۽ ان مان شيئر خريد
ڪريو. سان چاهيان ٿو ته آفيس ۾ ڪم ڪرڻ وارا
سڀئي ماڻهو پاڻ کي ڪمپنيءَ جا مالڪ سمجهن.“

”هي سڀ مون کي.... ڪجهه احسان وانگر لڳي

ٿو...“

”احسان منهنجو نه، توهانجو ٿيندو. روز هن دفتر
۾ ايندا، ويهندا. توهان جي ڪنهن کي توهان جيئن
چاهيو فرنش ڪرائي ڏيان ٿو، ديوار جو چيڪو به رنگ
اوهان کي پسند اچي، پرڏا به توهان جنهن رنگ جا چاهيو.
ٽائيپسٽ اپائنٽمينٽ ليٽر ٽائيپ ڪري رهيو آهي. اهو
توهان هينئر ئي وٺو، اڊوانس پگهار به. ان جي رسيد
به مون کيس ٽائيپ ڪرڻ لاءِ ڏني آهي ۽ شيئر جا
ڪاغذ به هو تيار ڪري رهيو آهي. اچو، اوتري دير
۾ مان توهان کي توهانجي ڪم ڏيکاريان.“

سمجھ ۾ ڪجهه ڪين اچي رهيو هو، پر ايڪتا کي مسٽر شرما اٿڻ لاءِ چيو هو، هوءَ اٿي. ڪئبن ڏٺائين. ڪئبن ننڍي هئي۔ ذرا ڊگهي. ايڪتا کي ان جي شڪل هڪ سوال جي نشانيءَ جهڙي لڳي. ڪئبن ۾ بيٺي لڳو ته سوال جي نشاني هن جي سامهون نه هئي، هوءَ سوال جي نشانيءَ جي وچ ۾ بيٺي هئي.

”توهان جو فلٽ دفترڪان ذرا دور آهي، پر فڪر ٺاهي، صبح جو ايندي وقت مان توهان کي پنهنجي ڪار ۾ وٺي ايندس.“ مسٽر شرما چيو ته ايڪتا کي پنهنجي گرد پيل سوالي فقرو ٽائيم ٿيل لڳو. چوڻ لڳي، ”منهنجي ڪم جا تفصيل توهان مون کي نه ٻڌايا، پليز اهي ذرا....“

”سپڪان وڏو ڪم ايڪتاجي، توهان جو هن دفتر ۾ اچي ويهڻ آهي. ڪمپني ترقي ڪري رهي آهي وڏا ڪلائينٽس جڏهن اچن ٿا، انهن کي امپريس ڪرڻ لاءِ هڪ ته دفتر تمام سٺو هئڻ گهرجي. توهان ڏٺوئي آهي اسان دفتر کي هن سال نمون موڙ ڏنو آهي. پوءِ جيڪڏهن توهان اسٽاف ۾ هوندا، اسٽاف ۾ ٻه ۽ مالڪن ۾ ٻه....“

”منهنجو خيال هو ته رپيا ڪمائڻ ڏاڍو مشڪل آهي. مون کي معلوم نه هو....“ ايڪتا کلي ڏنو. ”توهان جهڙي خوبصورت عورت جي لاءِ مشڪل؟“

ڪهڙو ڪلائينٽ هوندو جنهن سان توهان ڳالهه ڪريو ته هو ”

”ان جو مطلب آهي ته هر مهيني هڪ خاص رقم جو بزنس ڪمپنيءَ کي وٺي ڏيڻو پوندو.“

”اهڙو ڪوئي شرط ڪونهي. هي توهان پڇي رهيا هئا، مون چئي ڏنو، هونئن بزنس ته پنهنجو پاڻي هي ٿي ويندو، مون کي يقين آهي.“

”پر پائي توهان جا ڪلائينٽس اچن-“ ايڪتا گهٻرائڻ لڳي پر همت رکي هن چيو- ”هي ڪلائينٽس جيڪڏهن مون کي نه لڳن. مان انهن سان ڳالهيون نه ڪري سگهان....“

”جڏهن توهان کي پتو هجي ته ڪمپني توهان جي آهي ۽ ڪنهن ڪلائينٽ وٽ وڃي ڳالهه ڪرڻ سان توهانجي ڪمپنيءَ کي ايتري پرافٽ ٿئي ٿي، ان وقت ڪا دقت نه ٿيندي، ان جو توهان فڪر نه ڪريو.“

”منهنجو خيال آهي ته ..“

”چڏيو ان ڳالهه کي، توهان جي دل چوي ته ڪنهن سان ڳالهه ڪجو، نه ته بلڪل نه. اهو به مان ائين ئي چئي رهيو هوس؛ مان خود ئي شايد توهان کي اهڙن ماڻهن وٽ نه موڪلي سگهان. توهان جو خيال آهي ته توهان کي اهڙن ماڻهن وٽ موڪلڻ ۾ منهنجو حوصلو وڌي ويندو؟ مان گهڻو پريسو آهيان....“

”اهو به شايد توهان ائين ئي چئي رهيا آهيو۔ چو ته پهرين ڳالهين کان پوء به توهان چيو هو ته....“

”تنهنجو قسم ايڪتا.“ مسٽر شرما ايڪتا جي هٿ کي پنهنجي هٿ ۾ کڻي ٻئي تريون دبائي چيو، ”تو کي ڪهڙي خبر ته تون ڪيترن سالن کان منهنجي دل ۾ سمايل آهين، پر مونکي لڳندو هو ته سڀ ارمان مان پاڻ سان گڏ کڻي ئي مري ويندس. هينئر جڏهن ٻڌو ته رگهوءَ کان تو طلاق ورتو آهي ته مون کي لڳو ته شايد ايشور منهنجي لاءِ ئي.... مان روز سوچيندو هوس ته تو تائين ڪيئن پهچان ته تنهنجي اڏپليڪيشن اچي ويئي....“

ايڪتا مسٽر شرما جي هٿن مان پنهنجو هٿ ڇڏايو ته پر هن کي لڳي رهيو هو ڇڻ هٿ سندس ٻانهن مان ڇڄي الڳ ٿي ويو آهي. هڪ پيمڙا محسوس ڪندي ايڪتا ٻئي اکيون بند ڪري ڇڏيون.

اڪيون بند هيون ان ڪري ايڪتا ڏٺو نه، صرف محسوس ڪيو ته هن جي گردن ڀرسان ڪجهه بار جيان محسوس ٿي رهيو آهي. ڀاري به ۽ ڪجهه آلو به. گهٻرائجي هن اکيون کوليون. مسٽر شرما جا چپ ايڪتا جي گردن ڀرسان جهڪيل هئا. ايڪتا دروازي ڀرسان هئي، دروازو صرف پڪڙيل هئو. هٿ لڳائيندي ئي کلي پيو ۽ ايڪتا ڪئين مان ٻاهر نڪري آئي.

ڏاڪا لهندي هن کي لڳو ته هن جي پٺيان تيز قدم سان ڪوئي اچي رهيو آهي، پر ڏاڪا سسنان نه هئا، هڪ چپراسي هٿ ۾ ڪجهه فائيل ڪٽي هيٺان کان اچي رهيو هو. ايڪتا پاڻ سنڀالي ڏاڪا لهڻ لڳي. پٺيان مسٽر شرما سڌ نه ڪيو. هيٺ پورچ ۾ پهچي مسٽر شرما ايڪتا جي ڀرسان اچي چيو. ”هڪ ڀيرو سوچجو ايڪتاجي، هي خادم توهان جو انتظار ڪندو. اڳ ۾ ئي ڪيئي سال ڪندو رهيو آهي، هيٺ ٻ ڪندو رهندو....“

رستي تان ويندڙ ٽئڪسيءَ کي ايڪتا هٿ ڏيکاريو. ٽئڪسي بيهيڇي ويئي. ”مزين ڊرائيو.“ ايڪتا چيو. ٽئڪسيءَ ۾ ويهندي هن کي لڳو. هن شهر ۾ سندس سڀني جو مذاق اڏائڻ لاءِ کيس خط لکي گهرايو ويو. پريا وٽ پهتي ته ايڪتا کلي رهي هئي. ”توڪري ملي ويئي؟“ پريا اتساه وڃان پڇيو، جواب جو انتظار نه ڪري چوڻ لڳي ”مان توکي علحده فلٽ - پلٽ نه وٺڻ ڏينديس. مون وٽ ٽن ڪمرن جو فلٽ آهي. هڪ ڪمر وٽهائجو. ڪهڙو ڪمر وڪڻي؟ مون کي خبر آهي، تون هي سامهون وارو ڪمر وٺڻ چونديندين جنهن مان سمند نظر اچي رهيو هجي.“

”پر سمند کي ڀريان ڏسي ته ٻڏي نٿو سگهي، ٻڏڻ لاءِ ته ان جي ڀرسان وڃڻو پوندو.“

”ڇا مطلب؟“

”مطلب ڏسڻ لاءِ ڊڪشنري ڏسڻي پوندي آهي، هيءَ تو کهڙي پنهنجي الماريءَ ۾ پراڻي ڊڪشنري رکي آهي، مان اڄ هڪ نئين ڊڪشنري ڏسي آئي آهيان. پراڻي ڊڪشنري ۾ ارت به پراڻا هوندا آهن، پر نئين ڊڪشنريءَ ۾...“

”مثلاً؟“

”مثلاً ڊائريڪٽر جو ارت هينئر ٿي ويو آهي مسٽريس...“

”ڊائريڪٽر؟“

”پاڻي، اڄ مون کي صرف هڪ هزار جي نوڪريءَ جي آفر نه ملي، پر اها آفر به ملي ته مان ڪمپنيءَ جي ڊائريڪٽر بڻجان. سمجهي وٺينءَ؟“

”ها، سمجهي ويس.“ پريا هڪ گهرو ساهه کنيو.

”پوءِ مون ڊڪشنري ڏسي، سامهون پيمڻي هئي، مسٽر شرما کليل ڊڪشنري وانگر هو. ان ۾ مون ڏٺو ته ڊائريڪٽر جو ارت ٿيندو آهي مسٽريس — سو مان سبق ياد ڪرڻ جي لاءِ واپس آئي آهيان، آفر اڃا به قائم آهي، جيڪڏهن مون کي سبق ياد ٿي ويو ته....“

”اهو سبق توکان ياد نه ٿيندو....“ پريا پنهنجي ساهه کي هڪ ڪوڙي ڍڪ جيان اندر وجهي ڇڏيو ۽ اڻڪتا کان پڇڻ لڳي ”تو لاءِ چانهه آڻيان؟“

”مائھو غم مٽائڻ لاءِ چانهه نه پيئندا آھن، شراب پيئندا آھن، اھو پيئڻ گھرجي.“ ايڪتا چيو ۽ پنھنجو ھينون چپ پنھنجي ڏندن جي وچ ۾ دبائي چڙيائين .

(۸)

پريا جي ڪمري جي ھڪ دريءَ وٽ جھنگلي گلن جي ھڪ ول ڦھليل ھئي. ھيٺ ھڪ ڪونڊيءَ ۾ پريا اھا ول لڳائي ھئي ۽ پنھنجي دريءَ جي سن شيد سان نوڙي ٻڌي ھن ان ول جي ڊگھين ٿارين کي سھارو ڏنو ھو. سائي رنگ جون سنھڙيون ٿاريون ۽ ان ۾ واڱڻائي رنگ جا گل نظر ايندا ھئا.

ڪجهه ٿلھين ڏانڊين جي وچ ۾ ڪنھن جھرڪيءَ ڪڪ ڪانا ڪنا ڪري آکيرو ٺاھيو ھو. شام لھڻ وقت جڏھن سامونڊي ھوا لڳندي ھئي، ٿاريون جھولنديون ھيون. ٿارين جي وچ ۾ پيل آکيرو به جھولندو ھو.

آئن مان ننڍا ننڍا ٻچا ڦٽا ھئا. تمام ننڍا - اڃا اڏامڻ لاءِ پر نه کوليا ھئا، ٿون صرف انھن جي ھلڪي جھلڪ سندن ھستيءَ جو ثبوت ڏيندي ھئي.

”انسان جو من ڇا ٿيندو آھي، ايڪي؟ اڏامندي ڦرندي ٿارين ۾ آکيرو ٺاھيندو آھي. ٿارين کان پڇندو نه آھي، بس انھن جو سھارو وٺندو آھي. جھرڪيءَ جا ٻچڙا ڇڻن ڏينھن جي لاءِ ڀرن جا محتاج ٿيندا آھن پر

خيال سڄي عمر ئي پرن جا محتاج رهندا آهن. ” پريا هڪ فقرو ڪٿي پنهنجو هيٺيون چپ پنهنجي ڏندن ۾ دٻايو.

”نڪل توکي ڏاڍو ياد ايندو آهي؟“ ايڪتا آهستي

چيو.

”شايد منهنجي عجيب حالت آهي. ڪوئي ڏاڳو سامهون ناهي جو ان جو سرو پڪڙيان، پوءِ به ائين لڳندو آهي جيئن سڀ ڪجهه الجھي ويو هجي.“

”جڏهن ياد اچي ويندو آهي.“

”توڪي هڪ ڳالهه ٻڌايان. مون گذريل ڏينهن ۾ نڪل کي ڏٺو، هو، صرف ڏٺو هو، سڃاتو نه هو، منهنجو مطلب آهي.... منهنجي من ۾ پيل پاڇي سان هو ملندو نه هو. چڻ پاڇو هنجو هوندي به هنجو نه هجي.“

سڪل ڳوڙهن سان جيڪڏهن ڪنهن جون اکيون پرڃي سگهن ٿيون ته پريا جون اکيون پرڃي آيون. چپ ٽائپ ٿيل نار وانگر ٿڌي ويا ۽ هوءَ چوڻ لڳي. ”هن نڪل ڏٺو. اڃانڪ هڪ پارٽيءَ ۾ ملاقات ٿي ويئي هئي.“

”تنهنجي جڳهه تي مان هجان ها، سوچيان ها، من کي ورهين جو پيل بار لهي ويو.“ ايڪتا ڪليو.

پريا به ڪلي ڏٺو، پر چين سان، من سان نه. چيائين ”لڳو. مونکي به ان طرح هو. ڪلهن تي ورهين کان جيڪي ڪجهه رکيل هو، لڳو، ان کان نجات ملي هئي.“

پر پوءِ اڳلي ڏينهن، ان کان اڳلي ڏينهن ڪنهن شيءِ جي وڃائڻ جي وڃڻ جو احساس ٿيو.... بار سان به شايد لڳاؤ ٿي ويندو آهي. اهو پنهنجو لڳڻ لڳندو آهي. ڪٿي ڪٿي انسان ٽڪجي پوندو آهي، پر لاهي من ڪٿو ٿي پوندو آهي...."

ايڪتا جي ڪلهن هڪو ديوار جو سهارو ورتو. هڪ عجيب ٽڪاوت ۾ هئي اها ئي ٽڪاوت هئي جا جسم جي ڪاٺ ٿئي، صرف من جي ٿيندي آهي پر مان مان نڪري، سرندي سڀني انگن ۾ سمائجي ويندي آهي.

"ايڪي، تون ڪيئن سوچيندي آهين؟"

"اهو سڀ مونکي ان ڌرتيءَ جي پيڙا جيان لڳندو آهي، جا سبز ٿي سگهندي هجي، پر جنهن کي بلڪل اجڙ ٿيڻو پوي. عورت جي حصي ۾ به ڪجهه ان طرح آيو آهي. جيئن هڪ چيز جو اندريون حصو سر سبز هجي، ٻاهريون برباد..."

ايڪتا چيو پر پوءِ هڪ ڏڪري ۾ پيل خيالن کي روڪي ورتو. پاڻ کي وس ڪرڻ جي عادت ايڪتا ٺاهي ڇڏي هئي. خيالن کي هوءَ گهڻي دير تائين هڪ ئي طرف وهڻ نه ڏيندي هئي. خاص ڪري جڏهن هوءَ ڪابه ڳالهه ڪنهن جي سامهون ڪري رهي هجي، هوءَ پنهنجو پاڻ کي وڌيڪ جذباتي ٿيڻ کان انڪار ڪري ڇڏي.

ويندي هئي. دريءَ طرف ڏسندي ۽ گلن جي ولين ۾
جهولندڙ جهرڪين جي آڪيرن کي ڏسي ڀريا کان
ڇچيائين.

”تنهنجن ٻارن جو ڪهڙو حال آهي، مون کي گهڻو
عرصو ٿي ويو آهي انهن کي ڏٺي. هڪ پيري تو انهن
جو فوتو موڪليو هو، ان ۾ ڪافي وڏا پٽي لڳا.“

”وڏي وکي بڙو ڪاليج ۾ پڙهندي آهي.“
ٽنڊو سرجو مسوري اسڪول ۾. صرف موڪلن ۾ هتي
ايندا آهن. ڪڏهن سوچيندي آهيان اهي ٻئي هتي گهر
۾ رهن، هتي پڙهن، منهنجو وقت ڪٿي وڃي. پر
سندن پيءُ کي اهو پسند ڪونهي. ننڍو ڪڏهن اتي
اڏاس ٿي ويندو آهي، پر وکي پنهنجي هاسٽل ۾ بيحد
خوش آهي. منهنجي دل ٿي چوي، ڪڏهن تون وکيءَ
کي ڏس. ڏاڍي خوبصورت نڪتي آهي. ننڍي هئي ته
ڏاڍي ڪمزور ۽ سانوري هئي، پر هيئر ايتري بيماري
نڪتي آهي....“

”کيس موڪلن ۾ ڪجهه ڏينهن لاءِ موڪلج.“

”ڪيترا ڀيرا مان هن سان تنهنجون ڳالهيون ڪندي
آهيان، چوندي هئي مان ڪڏهن ايڪتا آنتي وٺ رجي
ضرور رهنديس.“

اها وکي ڀريا جي مڙس جي پهرين شاديءَ مان
ڌيءَ هئي. ڀريا جي ڄڻهن شادي ٿي، وکي ڇهن

ورھين جي مس هئي، پر پريا کي ڪڏهن به اهو خيال نه آيو هو ته وڪي ڪنهن به طرح هن جي پنهنجي نه هئي. ننڍو سرجو جڏهن ڄائو هو، چاهي هو پريا جي پنهنجي ڪڪ مان پيدا ٿيڻ وارو ٻار هو، پر هن کي لڳو هو ڇڻ اهو هن جو ٻيو ٻار هو.

”وڪيءَ کي ڏسندي آهيان ته مون کي پنهنجي ڪاليج جا ڏينهن ياد اچي ويندا آهن. هن جون اکيون به خبر ناهي ڪتي، مستقبل جي سڀن ۾ ڪوهيل. حال کي ڇڻ ڏسن ٿي نه. هونئن ڏهن. پنڌرهن سالن ۾ ڪيترو فرق پئجي ويو آهي ايڪي! کيس ڏسي لڳندو آهي ڇڻ توڻ. مان به گذريل صديءَ جون آهيون. هونئن هن طرف ڏسي مون کي لڳندو آهي، هي چوڪريون اسان کان گهڻو اڳتي هونديون. بولڊ ائڊ اسٽرانگ.“

”جبهڪڏهن طاقت صرف ٻاهران نه اندران به اچي.“
 ”ايڪي تنهنجو خيال آهي، هيءَ وڌندڙ آزادي آهي.“

”تنهنجو خيال آهي هيءَ صرف ٻاهران جي تبديلي آهي، اندران اڃا نه. هونئن هيءَ اندران ئي تبديلي آڻڻ لاءِ هڪ طرح جي اسٽرگل (جدوجهد) آهي. اڃا ان ۾ ٿڌندو وڌيڪ ڪجهه، ٺهندو گهٽ...“

”مان صرف هڪ ڳالهه سوچيندي آهيان ته هي

چوڪريون اسان جيان۔ تو جيان تہ شايد نہ، توڻ مون کان وڌيڪ تندرست آهين۔ پر مون جيان بي هٿيار نہ هونديون۔ هڪ ڪجهه ٿئي پوندو تہ ٻيو ڪجهه جوڙڻ لاءِ هست ڪنديون۔ هڪ ئي هنڌ ٻيھي هڪ ئي قسم جو ساهہ کڻڻ.... اهو شايد نہ ڪنديون....“

”ائين ڪنديون پر تہ بہ ڪٿي پهچنديون يا ڪٿي پيهنديون... ڪٿي پهچڻ لاءِ ڪو رستو گهرجي، ڪٿي پيهڻ لاءِ ڪو ٺڪاڻو. قيمتن کي ٽوڙڻ ايترو مشڪل ڪانهي پر انهن جي جڳهہ تي نئون قيمتون جوڙڻ گهڻو مشڪل آهي.... ۽ اهو جوڙڻ هڪ ڪسان نٿو ٿي سگهي.“

”هي شايد پنهنجي ارد گرد کي بہ بدلينديون.“

”تي سگهڻ ۾ ۽ ٿي وڃڻ ۾ وڏو تفاوت آهي ڀريا، اهو تفاوت متڃندو ئي نہ. ان تفاوت کي نہ متاثر ۾ گهڻن جي دلچسپي آهي، ان ڪري اهو متڃي نٿو. ڪجهہ بہ ڪرڻ ۽ ٿيڻ کان اڳ آرٽڪ طور ڪجهہ ٿيڻو پوندو آهي.“

”جتي بہ ڪنهن جو ڪم پوندو اتي ڪو ئي نہ ڪوئي پي. ايل. شرما هوندو.“

”۽ ان حالت ۾ ڪنهن جي لاءِ بہ هڪ ئي رستو بچندو۔ ٿئي پوڻ۔ چپ چاپ هڪ طرف ٻيھي ٿئي پوڻ، يا ان سڀ ڪجهہ جو حصو بڻجي ان سان گڏ

ملي ٿئي پوڻ. ٿٽو اهڙي ريت پوندو. ٺيڪ معنيٰ ۾
هن زندگيءَ ۾ سڀ ڪجهه ڪري سگهڻ مشڪل آهي.
”تون پنهنجي لاءِ ڇا سوچيندي آهين، ايڪي؟
ڪوئي ڪامپرومائيز توکان نه ٿيندو.“

”ڇپ ڇاپ هڪ طرف بيهي رهي آهيان، جيتري
دٻر بيهي سگهنديس، بيهي رهنديس، پوءِ ان کان اڳ
ته ڪنهن جي هٿان ٿٽو پوي، پنهنجن هٿن کي ئي
ڪجهه چونديس.“

”ايڪي — تون مون سان اقرار ڪر ته تون
ڪڏهن به“

”مان جيئن چاهيان ٿي ڀريا، اقرار ٿڏهن ڪريان
جڏهن مان خود جيئن نه چاهيان. جيستائين ٿي سگهندو
ضرور جيئنديس. اڙي، جي ڪوئي اهڙو ملي ويو. جنهن
کي ڏسي وڌيڪ جيئن جي چاهت ٿئي، ته ان سان
عشق به ڪنديس.“

ايڪتا کلي رهي هئي، ڀريا ڪجهه گنڀير ٿي چيو.
”تون ڪجهه نه ڪنديءَ، مون کي خبر آهي تون
عشق بيشق ڪجهه نه ڪنديءَ.“

”تنهنجو مطلب آهي مون کي اهڙو ڪوئي ملندو
ٿي نه؟“

”اهڙو ڪوئي اسان جي سينن ۾ ئي هوندو آهي. اڃا
تائين ته مون ڪٿي ڏٺو ڪونهي.“

”پوءِ پاڻي جيڪڏهن اهڙو ڪوئي هوندو ئي نه ته مان ڇا ٿي ڪري سگهان؟“

ٻئي ڳالههون ڪري رهيون هيون ته دروازي جي گهنڻي وڳي. پريا جڏهن دروازو کوليو ته سندس ڏيڻ وڪي هٿ وارو پرس انڊر ڪرسيءَ تي رکي سندس گلي ۾ ٻانهون وڌيون ”مميءَ کي سرپرائيز ۾ وڌم.“

”اڙي وڪي، تون ڪيئن؟“

”هاسٽل مان پڇي آئي آهيان.“

”سچ ٻڌاء.“

”مون کي ڪاليج مان ڪڍيو ويو.“

”هيءَ ڪاليج مان نڪتل جي شڪل آهي؟“

”پريا پيار مان وڪيءَ جو گڻل چميو. وڪيءَ ڪاري جين ۽ ساڻو بلائوز پهريو هو، جنهن سبب هن جو قد اڃا به ڊگهو لڳي رهيو هو ۽ سندس چهره اڃا به چست.“

”مميءَ کي سرپرائيز ۾ وڌم. مون کي خبر هئي ممي گهٻرائجي ويندي.“

”ائين ته مان خوش آهيان، تون اچي وئينءَ. تنهنجي ايڪتا آنتي آئي آهي، هيٺئر مان هن سان ڳالههون ڪري رهي هئس.“

”ايڪتا آنتي آئي آهي، مزو اچي ويو.“

ايڪتا اڳتي وڌي وڪيءَ کي پاڪر پاتو.

”تون سچ پئي چيو ٻريا، ته وڪي بيهڻ خوبصورت نڪتي آهي.“

”سچ آنتي، مميءَ اها ڳالهه چئي هئي؟ مون کي ته ممي هميشه ائين چوندي هئي ته ايڪتا آنتي بيهڻ خوبصورت آهي، تون ته ان جي مقابلي ۾ ڪجهه به ناهين. آنتي مان توهان سان مقابلو نٿي ڪري سگهان، اهو ئيڪ آهي، پر هيٺ ڪجهه ته سٺي لڳڻ لڳي آهيان.“

”يو آر رئيولي بيوٽيفل! تون سچ سچ خوبصورت آهين.“

”ٻڌ ممي، ايڪتا آنتي ڇا ٿي چوي، تون مون کي صرف ڪوائٽ پرڻي چوندي آهين.“

”ايڪتا آنتي توکي فلٽر ڪري رهي آهي“ ٻريا کلي چيو.

”اڄ ممي توکي چيڙائي رهي آهي جيئن توکي نظر نه لڳي وڃي، پر من ۾ ڏاڍي خوش آهي.“ ٻريا ٿي ايڪتا چيو.

”سچ؟ چڱو آنتي! مميءَ منهنجون ٻيون ڪيتريون گلائون ڪيون آهن؟“

”گهڻيون ئي ڪيون آهن، ٻو ٻڌايان ٿي. پهرين اهو ٻڌا ته تو سرپرائيز ۾ ڪيئن وڌو؟“

”سپرائيز ۾ ته مان پيس آنتي، توهان کي ڏسي مان جڏهن به مميءَ وٽ ايندي آهيان، سچين موڪلين ۾

ممي بس توهان جون ٿي ڳالهيون ڪندي آهي۔ مان ته سوچيندي هئس ته اها ڪا آنتي نه هوندي۔ انڪل هوندو۔ مميءَ جو بواءَ فريند.

”ڏس ايڪي.“ ڀريا کلي چيو ”هينئر هيءَ چوڪريءَ ماءُ سان مذاق ڪرڻ لڳي آهي.“ ۽ ڀريا تمام آهستي وڪيءَ کي چيو، ”اسان جو وارو ته گذرڻو هو، گذري ويو، هينئر تنهنجو وارو آهي ڌيءَ.“

”ڇڱو ممي، هينئر اسان جو وارو ٿي سهين. توهان جي دعا گهرجي.“ وڪيءَ انهن لفظن کي اهڙي انداز ۾ چيو جو ڀريا تهڪ ڏيئي ڪلندي رهي. ۽ دعا جي انداز ۾ هن وڪيءَ جي مٿي تي هٿ رکيو.

”آنتي توهان به دعا ڏيو. نه، ان طرح نه، مون کي چوڻ گهرجي۔ ماءُ جهڙي ماسي جي....“ اهي لفظ تهڪ ڏيندڙ وڪيءَ جي وات ۾ هئا، ايڪتا پيار وڇان هن کي گلي لڳائي ڇڏيو. من ۾ آيس۔ جيڪو چڙهندڙ جوانيءَ جي هيءَ ڇهڪ هنن ويچارين چوڪرين جي، هميشه زنده رهي سگهي، پر ايڪتا چيو ڪجهه ڪين.

”ممي، مان صرف ٻه ڪلاڪ هتي ترسي سگهان ٿي. ڪاليج جي گروپ سان گڏ آئي آهيان اجنتا ايلورا ڏسڻ. گروپ جي انچارج ٽيچر مشڪل سان موڪل ڏني آهي هتي لهڻ جي. اسانجي بس ٻن ڪلاڪن بعد هتان

لنگهندي، هارن وڄائيندي ۽ مان هلي وينديس. اسان کي اڃ رات واپس پڙودا پنهنجي هاسٽل ۾ پهچڻو آهي. جلدي ڪجهه ڪاراء، ڏاڍي بک لڳي آهي. وڪي ۽ چيو. پريا رنڌڻي ۾ هلي ويئي ۽ وڪي ايڪتا سان گڏ پلنگ تي ويهي رهي.

”توڪي موڪلون ڪڏهن ملنديون؟ هن پيري موڪلن ۾ مون وٽ مهو اچجانء، جيترا ڏينهن تنهنجي دل چوي.“

”آنتي، اڪيلي اچان يا ڪنهن فرينڊ کي به ساڻ وٺي اچان؟“

”جنهن کي تنهنجي دل چوي وٺي اچج. تڏهن سرجو به هتي هوندو موڪلن ۾، کيس به وٺي اچج.“
سرجو ڪي نه، هو نٿو آهي. نرا ڪيڏانهن گهمڻ لاء وڃ ته هو ٿڪجي پوندو آهي. هو هتي مميءَ وٽ رهندو. هنن موڪلن ۾ مون کي ۽ هڪ فرينڊ کي خوب گهمڻو آهي. آء مين بواء فرينڊ. آنتي، هن سال منهنجو هڪ بواء فرينڊ ٿيو آهي. ڪمال جو آهي.“ وڪي ۽ جي آواز ۾ مستي هئي.

”بواء فرينڊ ڪمال جا ئي ٿيندا آهن، سڀني کي ڪمال جا لڳندا آهن.“ ايڪتا کلي ڏنو.

”اه آنتي، اتي ٻين چوڪرين جا به بواء فرينڊس آهن، ڪنهن سان ڳالهائڻ تي دل ڪين ٿيندي آهي.“

سڀ ساٿارڻ آهن. پر هو ڪيٽس... هوئڻ سندس نالو
ڪيرتي آهي، سڀ کيس ڪيٽس ڪري سڏيندا آهن.“
”۽ توکي مذاق ۾ فٽني نه چوندا آهن؟“

”آنتي، مميءَ کي نه ٻڌائج، هن جا سڀ دوست
مون کي فٽني ڪري سڏيندا آهن. چڱو، جيڪڏهن
مميءَ کي ٻڌائڻو هجي ته منهنجي وڃڻ کان پوءِ ٻڌائج،
اٽي مون کي ڪوئي به وڪي نه سڏيندو آهي؟ سڀ
خٽني چوندا آهن...“

”ڪيرتي تمام سٺو چوڪرو آهي؟ آءٌ مين پوئڙ
ڪيٽس...“

”سمپلي ونڊرفل آنتي.“

هڪ عمر ٿيندي آهي، جنهن جي هر هڪ گهڙي
جادوءَ جي ڳنڍ وانگر ڪلنڊر لڳندي آهي. يا گل جي
هڪ هڪ پنکڙيءَ وانگر ٽڙنڌڙ. اها عمر جڏهن به جنهن
تي ايندي آهي، پنهنجي اندران اڻسڌڙ خوشبوءِ ساڻ
اها مهڪي - مهڪي ويندي آهي. وڪي به مهڪي
رهي هئي.

هوءَ چوڻ لڳي - ”منهنجو ۽ هن جو هڪ سال جو
ڪانٽرئٽ آهي دوستيءَ جو. هن مون کي ٻڌايو هو ته
هو ڪڏهن به شادي نه ڪندو. ڪنهن سان به نه -
ڪاليج جي پڙهائي ختم ڪري هو آمريڪا هليو ويندو

وڌيڪ پڙهڻ لاءِ. جيڪڏهن وڃي سگهيس ته مان به وينديس اڳتي پڙهڻ لاءِ. اڃان اسان هڪ سال دوست رهنداسين. پوءِ هڪ سال بعد جيڪڏهن من ۾ آيو ته ڪانٽرڪٽ نئون ڪنداسين، نه ته نه. چڱي فيئر گيم آهي نه آنتي؟“

”ها فيئر آهي، پر وڃي سچ ٻڌاءِ، اڌران تنهنجي دل چوي ٿي ساڻس شادي ڪرڻ سان؟“

وڃي ڪجهه دير چپ رهي. ان ريت، جهڙيءَ طرح اها ڳالهه پنهنجو پاڻ کان پڇي رهي هجي. پوءِ چيائين ”آنتي، خبر ناهي، اڃا مان ان ڳالهه تي سوچيو ڪانهي. هونئن هڪ ڏينهن منهنجي هڪ ساھيڙيءَ پنهنجي بواءِ فرينڊ کي ڪاڏي سوکڙي ڏني هئي. ان ڏينهن ڪيرتيءَ مون کي چيو هو ته هو مون کي ڪجهه نه ڏيندو. ان ڏينهن هو هڪ سگريٽ پي رهيو هو ۽ نظم پڙهي رهيو هو. ”هيءَ منهنجي پريزنٽ (تحفو) آهي. انگيجمينٽ رنگ (منگڙي جي منڊي). تون پاڻي گهين ٿي؟“

”مون پنهنجي آگر دونھين جي ان چلي ۾ وڌي.“
وڃي ڳالهه ٻڌائي، ايڪتا طرف ڏٺو. پوءِ پنهنجي هٿ طرف ڏسڻ لڳي. شايد ان آگر طرف جنهن ۾ هن دونھين جي منڊي پاتي هئي.

ايڪتا چيو ڪجهه ڪين صرف وڃي جو هٿ پنهنجي هٿ ۾ جهليو. نٺيو ڪومل ۽ زندگيءَ جي

سڀن کي پڪڙڻ لاءِ تمام آڏاڻو.

وڪي ڪجهه ڪاٺي ۽ ڪجهه ساھيڙين لاءِ ڪٿي جڏهن هلي ويئي، ايڪتا پريا جي چھري تي ڪجهه خوشي ڏني. وڪيءَ لاءِ چاهه ڀريل پريا هن کي تمام سٺي لڳي. چيائين۔ ”هڪ تنهنجو هيءُ پهلو مون کي ڏاڍو وڻندو آهي پريا، توکي سچ پچ وڪيءَ ۾ ۽ ننڍي سرجوءَ ۾ ڪوئي فرق نٿو لڳي؟“

”ائين مون کي سچ پچ ڪڏهن نٿو لڳي.“ پريا کلندي چيو، ”بالڪل وڪيل صاحب به مون کي چوندو آهي۔ وڪي تنهنجي سڳي ڌيءَ آهي، پر مان تنهنجو ماٿيلو مڙس آهيان.“ ۽ پوءِ هوءَ کلندي کلندي گهٽ ٿي ويئي. ”تو منهنجو سٺو پهلو به ڏٺو آهي ايڪي۔ منهنجو هڪ پهلو تمام بزو آهي، تو اهو ڏٺو ڪونهي. سون کي خود ئي اهو سٺو نه لڳندو آهي، خبر ناهي ڇا ٿي ويندو آهي۔ سڀ سان سٺي آهيان، پراڻي کان پراڻي سان پي، پر وڪيل صاحب سان گڏ مان راهه ويندي خار ڪاٺي اٿندي آهيان، جو ڪجهه زندگيءَ ۾ نه پاتو، ان جو ڪهڙو قصور.... هو به ساري ڪسر مون مان ئي کيندو آهي. سڀني سان ايترو پيارو ڳالهائيندو آهي پر جو ڪجهه به هن جو رکڻ آهي۔ صرف منهنجي لاءِ، ڏاڍو ڪمائندو آهي، هيٽرو پئسو آهي پر اگر مون لاءِ ڪجهه خرچ ڪرڻو هجي۔ هڪ هڪ پئسو ڳوليندو

شراپي نگاهون

آهي. انسان خواه مخواه چڙي اٿندو آهي. اسان ٻئي ٿي
شايد هڪ ٻئي لاءِ غلط آهيون ۽ هڪ ٻئي تي سارو
غصو ڪيندا آهيون.... هونئن پنهنجي جڳهه نه هن جو
قصور آهي نه منهنجو. هڪ ٻئي کي ڏسي اسين سوڙها
ٿي ويندا آهيون.“

ايڪتا اونهو ساهه کنيو. ڪيتري چپ رهي، پوءِ
چيائين ”اهوئي فرق آهي جو پڪڙ ۾ نٿو اچي، ڪنهن
کي سمجهائي ٻڌايو به نٿو وڃي. اهو انسان جو ڪنهن
صحيح ساٿيءَ سان ملي نه ڄاڻ ڇا ٿي سگهيو ٿي، اهو
نٿو ٿئي. بس سمجهي چڱي جهڙو رهجي ويندو آهي.“
ڪنهن هڪ موسم جا گل جيئن ٻئي موسم ۾ ڪوئي
پوکي ڇڏي....“

”پر هڪ ڀيرو پوکيا وڃن، پوءِ نه موسم بدلاجي
سگهي ٿي نه زمين.“ پريا جون اکيون آيون ٿي ويون
۽ سندس چپن تي هن جا لفظ ڌڏي ويا.“ ”پر گل ته
هليا ويا هن دنيا مان....“

(۹)

گذريل ڪيترن سالن کان ايڪتا محسوس ڪري
رهي هئي ته هوءُ جڏهن به ڪنهن سان گڏ هوندي
آهي، ڪنهن هڪ يا ڪجهه ماڻهن سان، گڏ، هن جي
اڪيلائپ وڌي ويندي آهي. اها ڪجهه گهٽ ٿيندي
هئي ته صرف ان وقت جنهن وقت هن وٽ ڪوئي نه
هوندو هو.

هوءَ هونديءَ هئي، ان سان گڏ هڪي آگه جو احساس ٿيندو هـو، ۽ بس. سگريٽ پيئڻ جي ايڪتا کي عادت ڪانه هئي، پر ڪڏهن اڪيلائيءَ ۾ هـوءَ سگريٽ پيئندي هئي. سگريٽ جي دونهن ۾ هن جي من جو دونھون ملي هن جي اندر ۽ هن جي گرد هڪ مهڪ بڻجي ويندو هو. ان خوشبو سان هن جي سڃاڻپ ٿي شايد هن جي اڪيلائيءَ کي اڪيلو نه رهڻ ڏيندي هئي.

ايڪتا کي بمبئيءَ کان مهوءَ آئي ڇهه ڏينهن ٿي ويا هئا، پر بمبئيءَ ۾ ڦٽي ويل هن جي ننڊ اڃا به رات کي گهڙڻ نٿي آئي. اڄ به رات گهاتي ٿي ويئي هئي پر ايڪتا کي ننڊ نه آئي. هن هڪ نه، ڪيترا ئي سگريٽ چڪيا. ۽ پنهنجي سڃاڻل مهڪ مان ڪيترا اونها سوڌا کڻي گذريل سالن بابت سوچيندي رهي. هڪ هڪ گهڙيءَ جي هڪ هڪ تهه کي کڻندي رهي ۽ ان جي گهرائيءَ ۾ ڏسندي رهي. رگهو سڀني تنهن ۾ موجود هو، پر هڪ اجنبيءَ وانگيان.

”۽ ان ڪتاب جيان،“ ايڪتا کي خيال آيو، ”جو ڪتاب ڪنهن کي امتحان ڏيڻ لاءِ ضرور پڙهڻو هجي، پڙهيو هجي، بار بار ان ۾ سوال ڦولهيا هجن، جواب ڏنا هجن، فقرا بر زبان ياد ڪيا هجن ۽ پوءِ امتحان ڏيڻ کانپوءِ اهو ڪتاب هن لاءِ بلڪل ڪنهن گهرج جو نه

رهيو هجي۔“

”اسڪول ڪاليج جو نه، مون زندگيءَ جو امتحان ڏيڻ لاءِ هن رگهوءَ کي پڙهيو هو، ان آخرين صفح تائين، جنهن کان پوءِ ڪور جو پنو اچي ٿو۔ هيئنر امتحان ختم ٿي ويو آهي، مون لاءِ انهيءَ ڪتاب کي وري پڙهڻ جو سلسلو به ڪٽجي چڪو آهي۔“ ايڪتا سوچيندي رهي ۽ هي کي پيڙا گاڏڙ ڪل اچي ويئي۔

”امتحان ۾ پاس ٿي آهيان يا نه، ان ڳالهه جو ڪتاب سان ڪوئي تعلق ڪونهي.“ ۽ ايڪتا جا خيال ڪئلين جي قطار وانگر هن جي من جي ديوار تي چڙهندا ويا.

”صحيح معنيٰ ۾ هي پاس وارو لفظ خبر ناهي ڪنهن کي نصيب ٿيندو آهي الاڻي نه. جيڪي انسان ان لفظ جي سرٽيفڪيٽ کي حاصل ڪيل ڏسبا آهن، ڪير ٿو ڄاڻي ته انهن اهو سرٽيفڪيٽ هڪ جملي سرٽيفڪيٽ جهڙو نه ٺهيل ..“

اصلي ۽ جملي سرٽيفڪيٽ جي ڳجهه کي سوچيندي ايڪتا ننڍا ڪڙي ٿيڻ لڳي. ان ننڍا ڪڙي صورت ۾ هن کي لڳو۔ هري هن جي پيرسان بيٺو هو.

”پتر جهڙو منهن بڻائي تون ان طرح چپ چپ ڇو بيهندو آهين؟“ ايڪتا چڻ ڪلي ويني ۽ هريءَ کان پڇيائين.

”ڇڱو پاپي، مان پتر ٿي سهيڻ، پتر به ته ڪنهن

ڪم ايندا آهن.“ هريءَ جا چپ آهستي ڪليا.
 ”ها، پٿر ڪم ايندا آهن مٿو پيڇڻ جي.“
 ”تنهنجو مٿو ته پڇندو ڪونه، مان مٿو به پنهنجو
 پڇندس.“

”هيءَ فلاسافي توکي ڪهڙي ڪم ايندي هري؟
 پٿر به پنهنجو ۽ مٿو به پنهنجو.“

”هيءَ منهنجي فلاسافي منهنجي ڪم نه ايندي
 پايي، پر هڪ ڳالهه مان توکي ٻڌائي ڇڏيان ته، تنهنجي
 فلاسافي به اندران اهائي آهي. اها تنهنجي به ڪنهن
 ڪم نه ايندي.“

”منهنجي فلاسافي؟“

”رگهو توکي بيمار نٿو ڪري. تنهنجو به مون
 جهڙو حال آهي. آخر ۾ پٿر به تنهنجو رهجي ويندو ۽
 مٿو به تنهنجو.“

”هري!“

”اڄ تون منهنجي ڳالهه تي غصو ڪاٽين ٿي، پر
 ڪڏهن ورهين بعد سوچيندين...“

”مان سچ ٻڌايان هري، سوچيندي مان هيئنر به
 آهيان پر مان اهو مڃڻ نٿي چاهيان ته مان ائين سوچيندي
 آهيان. تون ان ۾ منهنجي مدد ڇو نه ٿو ڪرين؟“
 ”ڪهڙي مدد ڪريان؟“

”جيترو ٿي سگهئي تون مون کان دور رهندو

ڪر... ڪڏهن ڪڏهن تون مون کي هڪ آئيني جيان
لڳندو آهين، مان تو کي سچ ٻڌايان، مان هينئر آئيني
نٿي ڏسڻ چاهيان - مان سچ پچ رگهوءَ کي پيار
ڪريان ٿي ۽ هن وقت مان وسارڻ نه ٿي چاهيان ته
رگهوءَ به مون کي پيار ڪري ٿو - تو طرف ڏسي مون
وت اها ڳالهه ٺڪي نٿي، ان ڪري...”

”ان ڪري تون مون طرف ڏسڻ نٿي چاهين. مان
ڪيڏانهن هليو وڃان جتان-“

”مون ائين ڪٿي چيو ته تون اوڏانهن هليو وڃ
جتان تنهنجي ڪاٿي خبر نه اچي، پر تون ڪجهه دور
هليو وڃ. تنهنجي خبر اچي، پر تون...“

”مان نه اچان. چڱو پايي! پر هڪ ڳالهه تو کي
ٻڌائي ڇڏيان - مان توکان دور وڃي گهڻا ڏينهن جيئرو نه
رهڻي سگهندس...“

ايڪتا چرڪي ويئي پر هن هريءَ کي ڪجهه نه
چيو. هري هليو ويو. خبر ناهي ڪيڏانهن، پر ايڪتا
جي بدن مان اهو سيات نه ويو. ان سيات سبب ايڪتا
جسي ننڍا ڪڙي حالت چرڪجي سچيت اکين واري
حالت ٿي ويئي.

هينئر ايڪتا اها گهڙي پنهنجي سامهون ڏئي هئي
جا اڳ کان پنج سال پهرين هن پوڳي هئي. گذريل
پنجن سالن ۾ کيس پتو ئي نه هو ته هري ڪٿي آهي.

ڪڏهن اڏامندڙ خبر وانگر هن به ڪجهه نه ٻڌو هو. وڃڻ کان اڳ هو تمام گهڻو شراب پيئڻ لڳو هو، پر ان کان پوءِ بلڪل ٻڌو ناهي ته هن شراب گهٽايو ۽ وڌايو هو. هن جو بيمار نظر ايندڙ چهرو ڪجهه راضي ٿي ويو هو يا وڌيڪ بيمار ٿي ويو هو.

”چنگو پاپي، پر هڪ ڳالهه توکي ٻڌائي ڇڏيان ته مان توکي دور وڃي گهڻا ڏينهن جيئرو نه رهي سگهندس.“ هريءَ جا اهي لفظ جڏهن به ايڪتا کي داد ايندا هئا، هن جي اندر مان ڪجهه گهلي ويندا هئا، پر اڄ جڏهن کيس اهي لفظ ياد آيا، هن کي لڳو ته هن جي اندر تمام گهڻو ڪجهه ڌڻي پيو آهي.

”پٽر جهڙو منهن بڻائي تون ان طرح چپ چاپ چو بيهندو آهين؟“ ايڪتا جا چيل لفظ ٿي اڄ هن کي اندر ئي اندر ڌڪ هڻي رهيا هئا. لفظن سان گڏ هري جو پٽر جهڙو منهن به ڌڪ هڻي رهيو هو، ۽ هن جي اندر تمام گهريون ڌارون پئجي رهيون هيون.... ۽ پوءِ خبر ناهي ڪهڙي وقت ايڪتا کي سونڊ اچي ويئي.

ڪمري ۾ صبح جي روشمي اچي رهي هئي ته ايڪتا جا گي پيئي. کليل اکين ۾ پاڻي ڀرجي آيو. اچانڪ ڪمري جو دروازو کليو، ايڪتا جي پائنتي هڪ خط اچي کيس ڏنو، ”آئي هي خط توهان جو

هينئر آيو آهي (ايڪسپريس).“

ايڪتا پهرين پاڻي طرف ڏٺو. هن اسڪول وارا
ڪپڙا پهريا هئا. ايڪتا کي لڳو، هن جاڳڻ ۾ سچ پچ
گهڙي دير ڪئي هئي. پوءِ هن خط طرف ڏٺو. سڃاتو.
خط سندس ساهيڙي پريا جو هو! ”پريا کي ايڪسپريس
ڪرڻ جي ڪهڙي ضرورت پيئي؟“ ايڪتا سوچيو ۽
خط کولڻ لڳي.

ٿورڙيون ستون هيون، پر ڏسندي ئي ڏسندي اهي
ايتريون ڦهلجي ويون جو ايڪتا جي پيرن هيٺان زمين
ڪسڪندي ويئي. ۽ ايڪتا جي پيرن محسوس ڪيو ته
انهن جي بيهڻ لاءِ ڪا زمين نڪري نه هئي. اسڪيل
هو، ”ايڪي، توڙ خبر ناهي پر پيشان هوندينءَ يا نه،
ان بيمحد پر پيشان آهيان. اڄ، هينئر مون کي خبر پيئي
آهي ته هريءَ کي سرگواس ٿئي چار سال ٿي ويا آهن.
بد نصيب هو توکان پري وڃي پورو سال به جيسرو نه
رهي سگهيو....“

ايڪتا خط کان گهٻرائجي اڪيون بند ڪري ڇڏيون.
صبح جي روشني بند اکين جي ٻاهر به هئي اندر به.
پر هڪ ڦوڙي مان وهندڙ روڱ وانگر....

(۱۰)

ايڪتا جو پاڻ ايڪتا لاءِ جو ڪجهه سوچيندو هو،
هن کان پڇڻ بنا ڪنهن نه سوچيندو نه ڪندو هو.

پر هڪ ڳالهه لاءِ هن ايڪتا کان نه ڀڄيو هو، هن
ڪجهه ڇيو به، ته به نه ٻڌو هو.

بلڱاريا ۾ هڪ انٽر راشٽريه اڌيوگڪ ميلو ٿي رهيو
هو، اروڻ بمبئيءَ جي هڪ فرم سان ملي، ان ميلي ۾
پنهنجو مال موڪلي رهيو هو. ايڪتا کي پنهنجي فرم
جو عيوضي ڪري موڪلڻ لاءِ، هن ايڪتا جا سڀ
ڪاغذ تيار ڪري ڇڏيا.

هي سڀ ڪجهه ايڪتا کي پريشاني محسوس
ٿي رهي هئي،

”هن وقت نه، ته ايندڙ سال توڻ منهنجي ڪم کي
گهڻو ڪجهه سنڀاليندينءَ، ايڪي! مان پنهنجي ڪم
جي ڪنهن ٻئي شهر ۾ هڪ برانچ کولڻ چاهيان ٿو.
اڃا پوري طرح سوچي نه سگهيو آهيان ڪٿي، پر ان
کان اڳ ۾ توکي تجربو ٿي ويندو. اهو منهنجي لاءِ به
ايترو فائديمند ٿيندو جيترو تنهنجي لاءِ. پر هن وقت
تنهنجي وڃڻ کي مان پنهنجي ڪم جي خيال کان
ايترو اهميت ڀريو نٿو سمجهان جيترو تنهنجي فائدي
لاءِ. هڪ دفعو چاهي ڪجهه ڏينهن لاءِ هي تنهنجو
ماحول بدلجڻ گهرجي.“

”پر اڃا مون کي ڪوئي تجربو ڪونهي، پر وڃڻ
کان اڳ جيترا ڏينهن به باقي آهن، مان پوري ڪوشش
ڪنديس مان ڪم کي سمجهي سگهان پر ان هوندي به

جيڪر منهنجي بجاء تون خود وڃين....“
 ”اهو مان سمجهي سگهان ٿو اڪي، پر مان
 سوچيان ٿو ته تون....“
 ”سڌن لفظن ۾ تنهنجي ان سڀ جي پٺيان هڪ
 احسان....“

”اڪي....“ پاڻ خاموش ٿي ويو، پوءِ کلي چيائين
 ”آل رائٽ، هڪ سوغات سمجهه. احسان جهڙو لفظ
 چوڻ ۽ سوچڻ لاءِ هڪ وڏي ڌاريائپ گهرجي، منهنجو
 ويچار آهي....“

”مان ڌاريائپ واري هنڌ بيهي ائين نٿي سوچيان.“
 ”پوءِ ايترو پاري لفظ تون پاڻ تي چو ٿي ڪئين؟“
 ”ڇڱو سوغات سمجهان ٿي....“

ايڪتا وڌيڪ ڪجهه نه چيو، هڪ ڀيرو پنهنجن
 هٿن طرف ڏٺو. ڇڻ ايڏي وڏي سوغات کي وٺڻ لاءِ
 پنهنجن هٿن کي تيار ڪري رهي هئي.

پوءِ هڪ ڀيرو هن پاڻ جي چهري طرف ڏٺو. چهرو
 هميشه جيان چپ ۽ پيارو هو، گهڻو ڪجهه چوندو
 به نه هو، ٻڌندو نه هو، جيترو ڪجهه ڄاڻي سگهيو ٿي
 ايترو جيترو هن لاءِ ڪافي هوندو، پر ته به ايڪتا کي
 لڳو ته اهو چهرو اڃا چپ ٿي ويو هو. شايد وڏي
 پاڻ رشتي کان به وڏو ٿي ويو هو.

طلاق جو لفظ پنهنجو پاڻ ۾ ڪنهن کي ڪنهن کان

جدا يا آزاد ڪندڙ لڳندو آهي. ايڪتا کي گذريل ڪيترن ڏينهن کان ائين لڳي رهيو هو ته جو ڪجهه هن جي آسپاس هو، ان جو نشان هيٺ ٻه باقي هو. اڃا سڀ ڪجهه هن جي لاءِ ان نشان جيان هو، جنهن کي هوءَ هٿ سان چهي ڏسي ٿي سگهي. ماس جو اپريل حصو، جو بدن سان لڳل هو، بدن کان الڳ ٻه.

ايڪتا کي لڳو هن جي پاڻ شايد هن کي اندران پرکي ورتو هو.... ۽ ايڪتا پنهنجي منهن تي آيل پسيني کي هٿ سان اڳهيو. هوءَ شايد گذريل ڏينهن ۾ ٿيل بمبئيءَ واري حادثي کي به پنهنجن خيالن سان اڳهي رهي هئي....

ماڻهن ۽ اجنبين استائن جي وچ ۾ اڪثر هڪ اڪيلائي هوندي آهي، جنهن کي پرڻ لاءِ ماڻهن انهن استائن جو اتهاس پڇندا آهن، پوءِ نئين پراڻي اتهاس جو ڪوئي سرو هو پاڻ سان جوڙيندا آهن، پر اهو سڀ ڪجهه ايڪتا لاءِ ڪڏهن به ضروري نه ٿيو هو. پنهنجي ڄاڻل سڃاڻل ديش کان ٻاهر اجنبين ديش ۾ وڃي رهي هئي. هوائي جهاز مان نظر ايندڙ ٻاهريون نظارو ايڪتا کي ڄڻ پنهنجو لڳو. هوءَ جهاز ۾ اندر ويٺي هوندي به اندر ايتري نه هئي جيتري ٻاهر — انيڪ بادلن مان هلندڙ هڪ ٽڪري بادل جيان.

خيالن ۾ گهرن بادلن جو روپ ورتو. گهڻا ٽڪرا

ايڪتا چهي لنگهي ويا. پر ٻه ٽڪرا ڪيتري دير
هن جي ساڄي کاٻي ڦري هن سان گڏ هلندا رهيا. هڪ
رگهوءَ جو چهرو هو، هڪ هريءَ جو.

اڄ کان ٻارهن سال اڳ جا چهره. جڏهن رگهو ۽
هري ٻئي ميڊيڪل ڪاليج ۾ پڙهندا هئا. ٻڪا دوست
هئا. هاسٽل جي هڪ ئي ڪمري ۾ رهندا هئا. هڪ
ڏينهن صبح جو چانهه پيئندي هريءَ وڃ طرف ڏٺو هو
۽ چانهه جو پيالو اتي ميز تي رکي هو اتي بيٺو هو.
رگهوءَ ڪارڻ پڇيو هو ته هريءَ ذرا هچڪي هن کي
ٻڌايو هو ته هر روز هڪ چوڪري ٻاهرين موٽر وٽان
لنگهي پنهنجي اسڪول ويندي آهي، گذريل ڏهن ڏينهن
کان هو ان موٽر تي بيٺي ان لنگهندڙ چوڪريءَ کي
ڏسندو آهي، هن سان ڳالهائيندو نه آهي، صرف ڏسندو
آهي. رگهوءَ انهيءَ ڏينهن هريءَ جي مذاق اڏائيندو
رهيو، ”يو ٻٽر.... گو ت هٽيل....“

ٻوٽو.... ٻوٽو.... خبر ناهي ڪهڙيءَ ريت رگهوءَ ان
ڏينهن جنهن چيز کي هٽيل چيو هو اها هميشه لاءِ
هريءَ واسطي هٽيل بنجي ويئي....

ٻئي چهره هڪ وقت ئي ايڪتا جا واقف ٿيا هئا.
هڪ چپ چپ هو، زرد هو. ٻيو برائيت هو، اگريسو
هو. خوبصورت ٻنهي ۾ هئي پر ايڪتا عمر جي جنهن
حصي مان لنگهي رهي هئي اها آسانيءَ سان چپ کي

نه ٿي سمجھي سگهي. رگهوءَ جي آواز هن کي موهي
وتو هو. ۽ پوءِ جو ڪجهه رگهوءَ جي لاءِ هئون
(سرگهه) بڻجي ويو، هريءَ جي لال هٿيل....

ايڪتا جي لاءِ آيل برات ۾ رگهو گهوڙيءَ تي
چڙهيل هو، هري پيدل هلي رهيو هو.... رگهوءَ کي
مبارڪون ملي رهيون هيون، هريءَ جي صرف ڀرسان
گذري رهيون هيون. پوءِ رگهو ۽ ايڪتا هني مون
منائڻ لاءِ نئينيٽال هليا ويا، ۽ هري ڪرنال جي نزديڪ
پنهنجي ڏاڏائي ڳوٺ پاگل هليو ويو، جتي ڪرنال کان
سترهان ميل ڪچي رستي تان گهوڙي گاڏيءَ ۾ ۽
ٻارهن ميل ميل گاڏيءَ ۾ لڳندا هئا.

هڪ سال گذري ويو، ٻه سال گذري ويا — ٻٽو
هري بيمار هو. رگهوءَ ايڪتا کي هريءَ بابت سڀ
ڪجهه خود ئي ٻڌايو هو. هن جي پراڻي دوستي رگهوءَ
جي من ۾ هڪ پيڙا پري چڙي، ۽ هو ايڪتا کي ساڻ
ڪري هريءَ کي سندس ڳوٺ مان واپس آڻڻ لاءِ ويو
هو. چپ چاپ ۽ پيلي. زرد هريءَ کي هو جڏهن
گهوڙي-گاڏيءَ ۾ ويهاري موٽي رهيا هئا ايڪتا کي
”چپ“ جي معنيٰ جي ڄاڻ پئي هئي.... ڪچي رستي
تي بدن کي ٽوڙا اچي رهيا هئا. ٽوڙڻ سبب ٽمندڙ
ايڪتا چپ ٿي ويئي.... هري به چپ هو، ايڪتا به
چپ هئي، پر اها چپ، چپ سان گڏيل ڪانه هئي.

ٻن ٽڪرن ٽٽل هئي....

پوءِ ٻيا سال ۽ سال.... هري صرف تڏهن ڳالهائيندو هو جڏهن رگهو ايڪتا تي غصي ٿيندو هو. هو صرف هڪ جملو چونڊو هو ”پاڻيءَ کي نه رٿار، مون کان ڏٺو نٿو وڃي.“ ٻيو جملو هو ڪڏهن ڪونه چونڊو هو.... ٻيو جملو ۽ پوءِ هر هڪ جملو هن جي موجودگي هئي موجودگي به منجھي ويئي سڀ ڪجهه هڪ جملو بڻجي رهجي ويو هو. هوا جي شڪل ۾، جنهن ۾ ايڪتا ساهه کڻندي هئي. تڏهن به، هيٺيئر به. چپ ڪانه رهيا هئا، جملو اڃا به هوا ۾ مليل هو.

ايڪتا هوائي جهاز جي دريءَ مان ٻاهر ڏسي رهي هئي. پنهنجو پاڻ کي، جو سچ پچ ان دريءَ کان ٻاهر هو.... وري بادلن جا ٻئي ٽڪرا، جيڪي گهرا ٿي هن کي ڇهي رهيا هئا ۽ هن سان گڏ هلي رهيا هئا. ٻئي چهره. اڃانڪ سنهڙي هڪ دونهن وانگر پڪڙجي ويا. رگهو جو چهرو اجنبِي ٿي دور هڪ طرف هليو ويو، ۽ هريءَ جو چهرو نڇاڻ ڪيڏانهن ... ڪٿي نزديڪ ڪجهه ڪين هو. صرف ايڪتا کي ائين لڳو ته هن جو پنهنجو پاڻ ڪجهه وڌيڪ گهڻو ٿئي ويو آهي. شايد هريءَ جو چهرو دونهن بڻجي ڪيڏانهن دور نه ويو هو، هن جي خود ئي ملي ويو هو.... هڪ پراڻي چپ، جا ٻن ٽڪرن ۾ ٽٽل هئي، ملي هڪ ٿي ويئي هئي....

”زندگي جنهن چيز کي هڪ نٿي ڪري سگهي،
اها صرف موت جي هٿان هڪ ٿيندي آهي.“

ڇو، ڪلاڪ هڪ لمبي ساهي ۽ جيان هٿاءِ ماسڪو
اچي ويو هو. بلاگاري لاءِ ٻيو جهاز ٻئين ڏينهن هلايو
هو. اڄ جي شام ۽ اڄ جي رات ايڪتا کي هتي ايترو
پورٽ تي رهڻو هو. هن وٽ ان ديش جي ويزا ڪانه
هئي، هوءَ شهر ۾ نه پئي وڃي سگهي. ايترو پورٽ وارن
کيس ٽي ڪوپن ڏنا هئا، جن مان هوءَ ايترو پورٽ جي
ريستارنٽ ۾ ٽي ڀيرا جيڪي چاهي کائي سگهي ٿي.
رستي جي هن طرف ايترو پورٽ هو، ٻئي طرف ان
جو هوٽل. ڪجهه ٽڪرو رستي جي هن پار هو، ڪجهه
هن پار، ۽ ان وڏي اجنبِي ديش ڪمان ٿئي ايڪتا جي
اٿس - ويهڻ ۽ ڏسڻ جي حد ۾ اچي ويو هو. ايڪتا
پنهنجي حد ۾ آيل ان ٽڪر کي پنهنجي نظرن سان
سميٽي ڏٺو....

اهو تمام خوبصورت هو. هن طرف ماڻهن جي
ڇهل پهل هئي، هن طرف ماسڪو جا گهاٽا جهنگل
هئا. وٿن کي زبان ٿئي ڪانه، ماڻهن جي زبان هن کي
سمجهه ۾ ڪانه ٿي آئي، ان ڪري هڪ عجيب حال
هو، هڪ عجيب اڪيلائي. ۽ ايڪتا کي لڳو اهي
ڪجهه گهڙيون ٻين به ڪيترن لاءِ هيون، ته به صرف
هن جي لاءِ هيون.

ايئر پورٽ جي هڪ انگريزي ڄاڻندڙ چوڪريءَ
ايڪتا کي چيو ته جيڪڏهن هن کي ريسٽارنٽ ۾
وڃي ڪجهه چوڻ ۾ دقت ٿيندي هجي ته هوءَ سندس
مدد ڪري سگهي ٿي. پر ايڪتا غير زبان جي دقت
کي پوڳڻ نه، جيئن چاهي رهي هئي. هن انهيءَ
چوڪريءَ جي مهرباني مڃي ۽ صرف اهو پڇيو ته هڪ
ڪوٺڻ خرچ ڪرڻ جي حد ڪيتري هئي؟

”هڪ رٽيل پنج ڪوپڪ“ ايڪتا پڇيو ۽ پوءِ
اڪيلي ريسٽارنٽ ۾ هلي ويئي. اها ايئر پورٽ جي
مٿئين حصي ۾ هئي. هتان کان ٻاهر شيشي جي درين
مان ماسڪو جا جهنگل ڏسڻ ۾ ٿي آيا. هر خوبصورت
جڳهه ايڪتا کي پنهنجي لڳندي هئي - چاهي اها
پنهنجي ديش ۾ هجي، چاهي ان کان ٻاهر.

هن وقت وڃ ۾ شام ٿي ويئي هئي، روشنيءَ ۾
شام ڪانه ٿي هئي. اهو مٿي جو مهنو هو - ماسڪو
جي گورين گورين راتين جو مهنو. ست وڃي ويا هئا،
پر وٽن جون مٿيون ڦاريون سورج جي اس ۾ ٻڌل
هيون. ايڪتا جا هٿ انهن تائين نه ٿي پهچي سگهيا -
نظر پهچي ٿي سگهي. نظر سان هزارن وٽن کي سميتي
ايڪتا ڀرسان آندو - ۽ ايڪتا کي لڳو - هوءَ انهن کي
اهڙيءَ ريت ڏسي رهي آهي، جتي انهن کي ڪيتري
وقت کان سڃاڻندي هئي.

ايڪتا جي ساڙهيءَ کي ڏسي ڪجهه عورتن ”نڊي؟“ هڪ لفظ چيو هو، پوءِ پيار سان مسڪرائڻ لڳيون هيون. ايڪتا انهن جي شڪريه ادا ڪئي هئي، انکان وڌيڪ پنهنجائپ ٿي نه پئي سگهي. ڌاريائپ ڏيکارڻ جو ڪوئي ڪارڻ نه هو. ان ڪري ايڪتا کي هڪ عجيب راحت جو احساس ٿيو ۽ ايڪتا کي خيال آيو ته انسان کي يا ته هڪ ٻئي کي سڃاڻڻ لاءِ بلڪل ڪا زبان نه سگھجي، يا تمام چڱيءَ طرح ۽ تمام گھڻي سگھجي گھرجي. نه ڄاڻڻ ۾ به ڪوئي پتڪاءُ نٿو ٿئي. گھڻو ڄاڻڻ ۾ به ڪوئي پتڪاءُ نٿو ٿئي. پر جتي اچي سڀ ڪجهه غلط ٿي ويندو آهي اها انهن ٻنهي حالتن جي وچ واري حالت آهي....

اڄ ايڪتا وٽ ڪنهن جي لاءِ به لفظ نه هئا، ڪنهن وٽ به ايڪتا جي لاءِ لفظ نه هئا، ان ڪري جيترا به انسان ايڪتا جي نزديڪ هئا، اهي هڪ اسٽان جيان هئا، اسٽان جو حصو هئا. بلڪل ان طرح جيئن دور ڪجهه وڻ ان پريئين اسٽان جو حصو هئا.

ايڪتا هڪ ڪوپن ريستارنٽ جي هڪ چوڪريءَ کي ڏٺو ۽ پنهنجي حصي مان چاليهه ڪوپڪ جي هڪ بيئر ورتي. بيئر جو هڪ هڪ ڍڪ پيئندي ايڪتا کي لڳو ته اڄ جي شام هن جي زندگيءَ ۾ اها پهرين شام هئي جنهن جو هڪ هڪ پل هوءَ بيئر جي هڪ

هڪ ڏک جيان پي رهي هئي - زندگيءَ جو وقت
هميشه هن کانپوءِ هو، اڳي ڪڏهن پي نه ڏٺو هو.

(۱۱)

اروڻ کي ايڪتا جا ڪجهه خط مليا هئا، سڀ ۾
ڪم جو ذڪر هو. اروڻ کي ايڪتا ۾ هميشه هڪ
وشواس رهيو هو پر هن کي ٻاهرين ديش ۾ موڪليندي
هڪ ڀيرو اروڻ کي ائين ضرور لڳو هوندو ته هن اهو
قدم پنهنجي وشتواس کان به وڏو ڪندو هو. ان ڪري
هڪ هلاڪي گهٻراهت هن ۾ ڪجهه ڏينهن رهي هئي.
هونئن هو گهڻو پريشان ڪونه هو. اها گهٻراهت به هن
جائي پجهي ڪٽي هئي. هيءَ قيمت ڏيئي به هو سمجهندو
هو ته هن کي هيئن ڪرڻو هو. پر هيئنر جڏهن ايڪتا
جي خطن ۾ هن ڪم جا تفصيل ڏٺا، هن کي هڪ
عجيب تسلي ٿي ته ايڪتا جو وڃڻ صرف ايڪتا لاءِ
ئي نه، ڪم جي خيال کان به ٿيڪ هو.

ايڪتا کي پاڻ ۾ وشتواس وڌيڪ ٿي ويو هو، اهو
خطن مان ظاهر هو، پر انکان وڌيڪ هن پنهنجي باري
۾ ڪجهه نه لکيو هو. پر اروڻ کي ايڪتا جو جيڪو
خط آيو، خط ننڍڙو هو، پر اروڻ هڪ ڀيرو پڙهيو، به
پيرا پڙهيو ۽ پوءِ خط کي ٻانهن ۾ کڻي اهڙيءَ طرح
ان سان سوگهو ڪيو جو پنهنجي پيمڻ کي پنهنجي گلي

لڳائي ڇڏيو هجي. لکيل هو۔ ”اروڻ، اڄ مون ڪجهه پاڻو آهي. اهو۔ جنهن کي پاڻو لاءِ اڄ تائين جيئندي رهيس. هن ڌرتيءَ ڏٺو آهي. زندگيءَ جا سڀ ڏينهن هن ڌرتيءَ جي قرضدار رهندڙس. ڌرتيءَ جي ۾ ۽ تنهنجي ۾، ڇو جو اهو سڀ تنهنجي هٿان ٿيو آهي. جنهن جي وجود کي مون دنيا ۾ ڏسڻ پئي چاهيو، ڏٺو آهي. هي لکندي مان ان کي اکين سان ڏسي رهي آهيان، هٿن سان چهي رهي آهيان، اهو منهنجي سامهون آهي.... نه سامهون نه، مان خود ان جي اندر آهيان، ان ۾ سميل ۽ ان کي پاڻ ۾ سمائي.... توکي ان جو نالو ٻڌايان.... وارنا.... اهو ڌرتيءَ جو هڪ عجيب ٽڪرو آهي.... هڪ طرف ساگر، هڪ طرف پهتاڙ، هڪ طرف جهنگل تنهي جو سنگم آهي. ساگر مون کي انسان جي وشال ۽ جل ٿل ڪندڙ آتما وانگر لڳي رهيو آهي ۽ جهنگل ماڻهوءَ جي ان ۾ وانگر، جن ۾ نت نئين راه ملندي آهي۔ رنگن ۽ سڳند سان ڀريل نت نئين ”گرت“ جو نشان. ۽ اونچا اونچا پهتاڙ انسان جي ”انٽلڪٽ“ جو سمبل آهي۔ جتي پهچڻ لاءِ گهڻيون چاڙهيون چڙهيون پونديون آهن....

”اروڻ مان هتي ٽي چيزون ڪنهن انسان ۾ گولهندي هيس۔ ڪنهن مرد ۾. اڄ لڳي ٿو ان آستان جو روپ ورتو آهي ۽ اهو مون کي ملي ويو آهي. روپ بدلجڻ سان ڇا ٿو ٿئي، هو مون کي ملي ويو آهي ۽

مون هن کي سڃاڻي ورتو آهي. ۽ منهنجي اندر جو
ڪجهه اڏورو هو اهو پورو ٿي ويو آهي.

”صرف هڪ خيال ايندو آهي ته مان هن وٽ نه
رهي سگهنديس، پر هڪ ڳالهه سوچيان ٿي - ٿرتي
تمام وڏي آهي، تنگيل به ڪانهي، هن وٽ هن جهڙا
بها به اڪرا هوندا. اسان جي ديش ۾ هوندا. تو هڪ
دفعي چيو هو ته توکي پنهنجي ڪم جي هڪ ٻرانچ
کولڻي آهي. جڏهن تون ڪا جڳهه سوچيندين، منهنجي
هن ڳالهه تي به سوچجانءِ... تون جيترو ڪم چوندين
مان ڪنديس، ۽ اتي مان پنهنجي لاءِ هڪ ننڍڙي جڳهه
ٺاهينديس - پنهنجي وجود جيتري ننڍي - تنهنجي ايڪتا.“

اروڻ خط کي مروڻي پاڻ سان ستايو - ۽ پوءِ اروڻ
جي اکين ۾ پاڻي اچي ويو - ”ايڪي! هوءِ ٿرتي
ڪيڏي امير آهي جا توکي ڪنهن آستان جي شڪل
۾ ايترو ڪجهه ڏيئي سگهي ٿي... پر هيءَ ٿرتي
ڪيتري غريب آهي جا توکي انسان جي شڪل ۾
ڪجهه به ڏيئي نٿي سگهي...“

راڊيول پبليڪيشن جا ڇپايل ڪتاب

- ۱- رات سانت سوچون طارق عالم (ختم ٿيل) ۷-۰۰
- ۲- ڪوهيڙي ۾ ويڙهيل يادون محمود مغل ” ۸-۰۰
- ۳- بندر ديسان ديس الطاف شيخ ” ۸-۰۰
- ۴- هم سفر امرتا پريتم ” ۶-۰۰
- ۵- گونگي ڌرتي ٻوڙو آڪاش ” ۱۰-۰۰
- ۶- اڪين ۾ ٽنگيل سڀنا ” ۱۰-۰۰
- ۷- انا ميڪا الطاف شيخ ” ۵-۰۰
- ۸- سمونڊ جن سائيه ” ۵-۰۰
- ۹- دنيا آهي ڪاڪ محل ” ۵-۰۰
- ۱۰- فلسطين جي جنگ قادر جوڻيجو ” ۵-۰۰
- ۱۱- گلن جي بغاوت سعادت منٽو ۵-۰۰
- ۱۲- جهيل ۱۰-۰۰
- ۱۳- پيار جي خوشبو ڪرشن چنڊر ۸-۰۰
- ۱۴- مان انتظار ڪندس ” ۷-۰۰
- ۱۵- ڪوڙي دنيا سڄا ماڻهو قادر جوڻيجو ” ۶-۰۰
- ۱۶- لطيف سنڌ آهي ” ” ۸-۰۰
- ۱۷- حڪمران غلامي ” ” ۵-۰۰
- ۱۸- شاهه سچل سامي اتم ۷-۰۰
- ۱۹- شرابي نگاهون امرتا پريتم ۷-۰۰

گهراڻي لاءِ

ساگر اڪيڊمي

۵۱، العمران

پرنس علي روڊ حيدرآباد سنڌ

رابيل پبليڪيشن جو ڪتاب نمبر ۲۰

پرل - ايس - هڪ
جو ن ايڊيٽر ژ ناول

س-ونھري پشپا

گھرائڻ لاءِ
ساگر اڪيڊمي
۱-د- العمران پرنس علي رڙو
حيدرآباد سنڌ.

مراپیل پبلیکیشن جا اینڈر کتاب

شہید شاہ عنایت

تنگورے آزاد دی

پڙهندڙ نسل . پ ن

The Reading Generation

1960 جي ڏهاڪي ۾ عبدالله حسين ”اُداس نسلين“ نالي ڪتاب لکيو. 70 واري ڏهاڪي ۾ وري ماڻِڪَ ”لڙهندڙ نسل“ نالي ڪتاب لکي پنهنجي دورَ جي عڪاسي ڪرڻَ جي ڪوشش ڪئي. امداد حُسينيءَ وري 70 واري ڏهاڪي ۾ ئي لکيو:
انڌي ماءُ جڙيندي آهي اونڌا سونڌا ٻارَ
ايندڙ نسل سَمورو هوندو گونگا ٻوڙا ٻارَ

هر دور جي نوجوانن کي اُداس، لڙهندڙ، ڪڙهندڙ، ڪڙهندڙ، ٻرندڙ، چُرندڙ، ڪِرندڙ، اوسيئڙو ڪندڙ، پاڙي، ڪاڻو، پاڇوڪڙ، ڪاوڙيل ۽ وڙهندڙ نسلن سان منسوب ڪري سَگهجي ٿو، پَر اسان انهن سڀني وچان ”پڙهندڙ“ نسل جا ڳولائو آهيون. ڪتابن کي ڪاڳر تان ڪڍي ڪمپيوٽر جي دنيا ۾ آڻڻ، ٻين لفظن ۾ برقي ڪتاب يعني e-books ٺاهي ورهائڻ جي وسيلي پڙهندڙ نسل کي وَڌڻ، ويجهڻ ۽ هِڪَ ٻئي کي ڳولي سَهڪاري تحريڪ جي رستي تي آڻڻَ جي آسَ رکون ٿا.

پڙهندڙ نسل (پَن) ڪا به تنظيم ناهي. اُن جو ڪو به صدر، عهديدار يا پايو وجهندڙ نه آهي. جيڪڏهن ڪو به شخص اهڙي دعويٰ ڪري ٿو ته پڪ ڄاڻو ته اهو ڪوڙو آهي. نه ئي وري پَن جي نالي ڪي پئسا گڏ ڪيا ويندا. جيڪڏهن ڪو اهڙي ڪوشش ڪري ٿو ته پڪ ڄاڻو ته اهو به ڪوڙو آهي.

جهڙيءَ طرح وڻن جا پَن ساوا، ڳاڙها، نيرا، پيلا يا ناسي هوندا آهن اهڙيءَ طرح پڙهندڙ نسل وارا پَن به مختلف آهن ۽ هوندا. اهي ساڳئي ئي وقت اداس ۽ پڙهندڙ، ٻرندڙ ۽ پڙهندڙ، سُست ۽ پڙهندڙ يا وڙهندڙ ۽ پڙهندڙ به ٿي سگهن ٿا. ٻين لفظن ۾ پَن ڪا خصوصي ۽ تالي لڳل Exclusive Club نه آهي.

ڪوشش اها هوندي ته پَن جا سڀ ڪم ڪار سهڪاري ۽ رضاڪار بنيادن تي ٿين، پر ممڪن آهي ته ڪي ڪم اجرتي بنيادن تي به ٿين. اهڙي حالت ۾ پَن پاڻ هڪٻئي جي مدد ڪرڻ جي اصول هيٺ ڏي وٺ ڪندا ۽ غير تجارتي non-commercial رهندا. پَن پاران ڪتابن کي ڊجيٽائيز digitize ڪرڻ جي عمل مان ڪو به مالي فائدو يا نفعو حاصل ڪرڻ جي ڪوشش نه ڪئي ويندي.

ڪتابن کي ڊجيٽائيز ڪرڻ کان پوءِ اهم مرحلو ورهائڻ distribution جو ٿيندو. اهو ڪم ڪرڻ وارن مان جيڪڏهن ڪو پيسا ڪمائي سگهي ٿو ته ڀلي ڪمائي، رڳو پَن سان اُن جو ڪو به لاڳاپو نه هوندو.

پَن کي کليل اکرن ۾ صلاح ڏجي ٿي ته هو وَس پٽاندڙ وڌ
 کان وَڌ ڪتاب خريد ڪري ڪتابن جي ليکڪن، ڇپائيندڙن ۽
 ڇاپيندڙن کي همٿائن. پر ساڳئي وقت علم حاصل ڪرڻ ۽ ڄاڻ
 کي ڦهلائڻ جي ڪوشش دوران ڪنهن به رڪاوٽ کي نه مڃن.
 شيخ اياز علم، ڄاڻ، سمجھ ۽ ڏاهپ کي گيت، بيت، سٽ،
 پُڪار سان تشبيهه ڏيندي انهن سڀني کي بمن، گولين ۽ بارود
 جي مد مقابل بيهاريو آهي. اياز چوي ٿو ته:
 گيت به ڄڻ گوريلا آهن، جي ويريءَ تي وار ڪرڻ ٿا.

... ..

جئن جئن جاڙ وڌي ٿي جڳ ۾، هو ٻوليءَ جي آڙ ڇڻن ٿا؛
 ريتيءَ تي راتاها ڪن ٿا، موٽي منجهه پهڙ ڇڻن ٿا؛

... ..

ڪالهه هُيا جي سُرخ گُلن جيئن، اڄڪلهه نيلا پيلا آهن؛
 گيت به ڄڻ گوريلا آهن.....

... ..

هي بيت اُٿي، هي بم- گولو،
 جيڪي به ڪٽين، جيڪي به ڪٽين!
 مون لاءِ ٻنهي ۾ فرقُ نه آ، هي بيتُ به بم جو ساٿي آ،
 جنهن رڻ ۾ رات ڪيا راڙا، تنهن هڏ ۽ چم جو ساٿي آ -
 ان حساب سان اڻڄاڻائي کي پاڻ تي اهو سوچي مڙهڻ ته
 ”هاڻي ويڙهه ۽ عمل جو دور آهي، اُن ڪري پڙهڻ تي وقت نه
 وڃايو“ نادانيءَ جي نشاني آهي.

پَنَ جو پڙهڻ عام ڪتابي ڪيڙن وانگر رڳو نصابي ڪتابن تائين محدود نه هوندو. رڳو نصابي ڪتابن ۾ پاڻ کي قيد ڪري ڇڏڻ سان سماج ۽ سماجي حالتن تان نظر ڪڍي ويندي ۽ نتيجي طور سماجي ۽ حڪومتي پاليسيون policies اڻڄاڻن ۽ نادانن جي هٿن ۾ رهنديون. پَنَ نصابي ڪتابن سان گڏوگڏ ادبي، تاريخي، سياسي، سماجي، اقتصادي، سائنسي ۽ ٻين ڪتابن کي پڙهي سماجي حالتن کي بهتر بنائڻ جي ڪوشش ڪندا.

پڙهندڙ سُئل جا پَنَ سڀني کي **ڇو، ڇا ۽ ڪيئن** جهڙن سوالن کي هر بيان تي لاڳو ڪرڻ جي ڪوٺ ڏين ٿا ۽ انهن تي ويچار ڪرڻ سان گڏ جواب ڳولڻ کي نه رڳو پنهنجو حق، پر فرض ۽ اڻٽر گهرج unavoidable necessity سمجهندي ڪتابن کي پاڻ پڙهڻ ۽ وڌ کان وڌ ماڻهن تائين پهچائڻ جي ڪوشش جديد ترين طريقن وسيلي ڪرڻ جو ويچار رکن ٿا.

توهان به پڙهڻ، پڙهائڻ ۽ ڦهلائڻ جي ان سهڪاري تحريڪ ۾ شامل ٿي سگهو ٿا، بس پنهنجي اوسي پاسي ۾ ڏسو، هر قسم جا ڳاڙها توڙي نيرا، ساوا توڙي پيلا پن ضرور نظر اچي ويندا.

وڻ وڻ کي مون پاڪي پائي چيو ته ”منهنجا پاءُ
پهتو منهنجي من ۾ تنهنجي پَنَ پَنَ جو پڙلاءُ.“
- اياز (ڪلهي پاتم ڪينرو)